

Kandidatspeciale i kriminologi

Et fængsel i et fængsel

Et kvalitativt studie af COVID-19 nedlukningernes betydning for indsattes tilværelse på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel

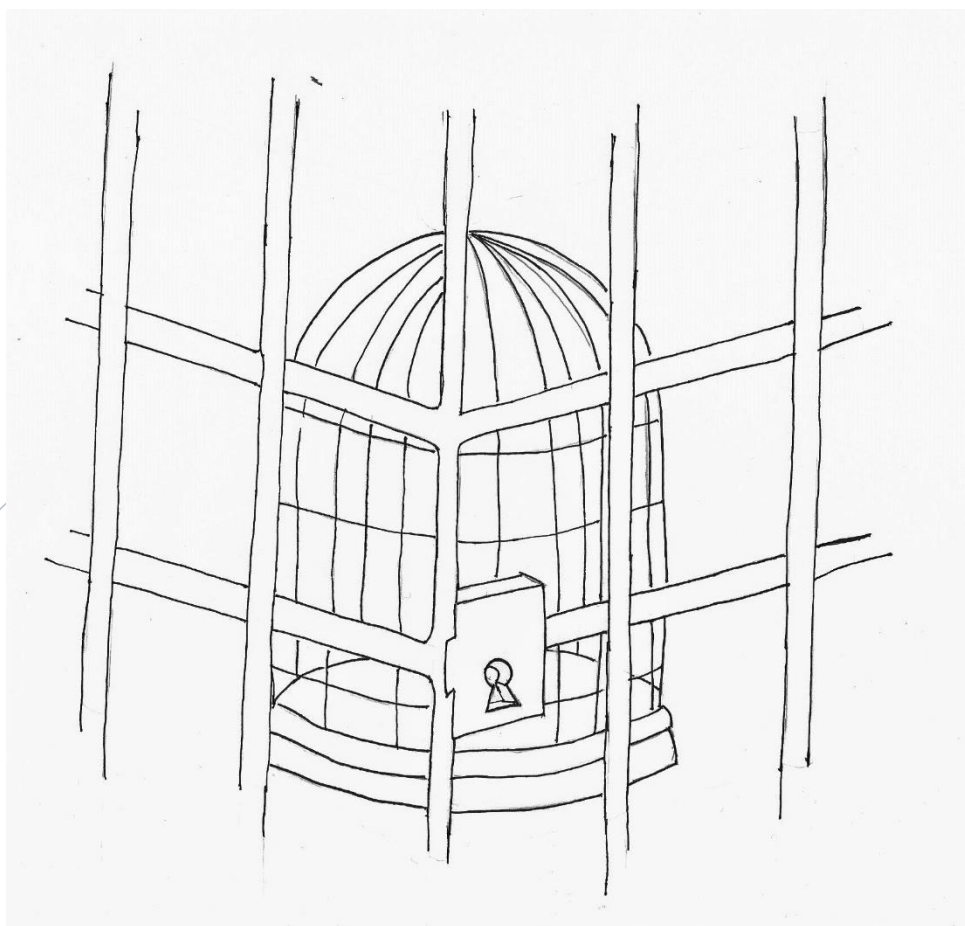

Illustration af Nanna Nielsen

Rikke Sloth Offersen – Gruppe 5

AALBORG UNIVERSITET – KRIMINOLOGI 4. SEMESTER 2021

VEJLEDER: JEPPE FUGLSANG LARSEN

ANTAL ORD: 22.919

Tro- og Loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på: <https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

This master thesis examines the consequences of the COVID-19 lockdowns in a Danish high security prison, including suspension of visits, drug treatment and leave for all inmates. Based on ten in-depth qualitative interviews with five inmates and two drug treatment counsellors, and with the use of an explorative approach with deductive elements, the thesis examines how the lockdowns have affected inmates' existence and everyday life in a treatment wing in a high security Danish prison. These issues are highly relevant since these lockdowns have severe consequences for both inmates and society, both on the short term and long term. The data collection for this thesis is based on a collaboration with Center for Alcohol and Drug Research, Aarhus University.

In order to examine this, I draw on Birte Bech-Jørgensen's theoretical approach to *everyday life* and how sudden change can affect daily life. The main findings here are that the inmates' everyday life is made meaningful by the daily routines. Therefore, when the lockdowns hit and removed all structure from the inmates' lives, everyday life became more unstructured and chaotic, a situation that also fostered conflicts, not only among the inmates, but also between inmates and the personnel. The findings also show that inmates experience a change in their perception of time when time goes from being understood as something to be valued, for example for relaxation, to being something that creates conflict, uncertainty, and a need for drug use. Secondly, I draw on Erving Goffman's understanding of *total institutions* and how inmates adapt to life in this type of institution. Here, I find that the inmates' possibility and willingness to adapt to the everyday life of lockdown is affected by the frame of the total institution where most inmates display oppositional behavior towards the prison institution. Lastly, I use Donald Clemmer's perspective on *prisonization*, i.e., the process in which inmates learn the norms, values, and behavior specific to prison life, to examine how the lockdowns caused by COVID-19 have worsened inmates' prisonization, especially because of absence of staff in the wing, both prison guards and drug treatment counsellors.

In conclusion, I discuss how a complete lockdown of visits, treatment and leave can have a negative effect on recidivism. It is shown that visits, treatment, and leave have a positive influence on the inmates and their risk of recidivism after release from prison which is why it can have serious effects that these actions against recidivism are suspended for long periods of time. Thus, the national COVID-19 lockdowns have had a negative influence on the inmates' existence and everyday life in a treatment wing in a high security Danish prison. Additionally, the consequences of the lockdowns may well be apparent in the recidivism statistics for the next several years.

Forord

Dette speciale er udarbejdet i samarbejde med Center for Rusmiddelforskning, Aarhus. I efteråret 2020 havde jeg mit praktikforløb hos forskningscenteret, hvor jeg påbegyndte det indledende arbejde med, hvad der udviklede sig til dette speciale. Her undersøgte jeg, hvordan indsatte på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel blev påvirket af COVID-19 nedlukningerne med fokus på stofbehandlingen. På baggrund af et kort erfaringsstudie med tre udførte interviews med indsatte på stofbehandlingsafdelingen udgav jeg i samarbejde med Center for Rusmiddelforskning en artikel i vinteren 2021. Dette indledende arbejde giver mig en forforståelse for feltet både empirisk og teoretisk.

Samarbejdet består i, at jeg har opnået adgang til fængslet og stofbehandlingsafdelingen igennem centeret. Derudover har jeg haft adgang til et sikkert drev, hvor jeg har kunnet sikre mine interviewpersoner fortrolighed og sikker opbevaring af data. Ellers har jeg haft stor frihed til selv at skabe mit speciale og drive det i den retning, som jeg ønskede. Derfor ser jeg mit samarbejde med Center for Rusmiddelforskning som en styrke for specialet.

Indholdsfortegnelse

1. Bilagsoversigt	6
2. Indledning	7
2.1. Problemfelt	8
2.1.1. En stofbehandlingsafdeling i et dansk fængsel	11
2.2. Problemformulering	12
3. Forskningsdesign	12
3.1. En eksplorativ undersøgelsestilgang med deduktive elementer	13
3.2. Et kvalitativt casestudie af en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel	14
4. Teoretiske perspektiver	15
4.1. Når hver dag bliver hverdag	15
4.2. Totalinstitutioner og tilpasning	18
4.3. Prisoniseringsteori	19
5. Metode	21
5.1. Kvalitativ metode	21
5.1.1. Hvad er fængselsforskning uden at have været i fængsel?	22
5.1.2. Valg af interviewpersoner	23
5.1.3. Indsatte som interviewpersoner	25
5.1.4. Semistrukturerede interviews	26
5.1.5. Interviewguide	28
5.1.6. Interviewsituationen	30
5.2. Etik	32
5.2.1. Pseudonymisering	32
5.2.2. At efterlade informanter	34
5.3. Databehandling	34
5.3.1. Dokumentation	34
5.3.2. Kodestrategi	35
6. Analyse	37
6.1. Hverdagen før nedlukningerne	38
6.1.1. En stofbehandlingsafdeling i en totalinstitution	38
6.1.2. De indsatte rutiner før nedlukning	39
6.1.3. Delkonklusion	40
6.2. Hverdagen under nedlukningerne	41

6.2.1.	Hverdagens forandringer.....	41
6.2.2.	Hvad betyder manglen på struktur for de indsatte?	44
6.2.3.	De indsatte er overladt til sig selv	46
6.2.4.	Delkonklusion	48
6.3.	Tilpasning til nedlukningstilværelsen	49
6.3.1.	Er de indsatte overhovedet interesserede i at tilpasse sig?.....	49
6.3.2.	Et fængselsophold er en lang tilpasningsproces	51
6.3.3.	Bestemmer tidspunktet i afsoningsforløbet håndteringen og tilpasning til nedlukningerne?.....	55
6.3.4.	Delkonklusion	56
6.4.	Er resultaterne gældende på andre afdelinger?.....	56
7.	Hverdagen efter nedlukningerne: En diskussion af konsekvenserne ved nedlukningerne	58
8.	Konklusion.....	63
9.	Litteraturliste.....	65

1. Bilagsoversigt

Bilag 1 – Interview ”Frank” (Efterår 2020)

Bilag 2 – Interview ”Mikkel” (Efterår 2020)

Bilag 3 – Interview ”John” (Efterår 2020)

Bilag 4 - Interview ”John” (Forår 2021)

Bilag 5 - Interview ”Karsten” (Forår 2021)

Bilag 6 - Interview ”Peder” (Forår 2021)

Bilag 7 - Interview ”Frank” (Forår 2021)

Bilag 8 – Interview ”Mikkel” (Forår 2021)

Bilag 9 - Interview ”Mathilde” (Forår 2021)

Bilag 10 – Interview ”Andrea” (Forår 2021)

Bilag 11 - Interviewguides

Bilag 12 - Kodningsprocessen

2. Indledning

”Jeg vil sige, jeg mistede noget af mig selv derinde. Før jeg kom ind og sidde, var jeg en helt anden person (...) Jeg kan godt mærke, at jeg har mistet noget. Jeg er begyndt at være mere ligeglad” (DR1, 2020: 27.29-27.44). Sådan lyder det fra en tidligere indsat, Jaffar Mohammed, i DR-udsendelsen *Kriminelt*, når han reflekterer over sin afsoning i et lukket dansk fængsel. Udsendelsen fra oktober 2020 portrætterer et dansk fængselsvæsen under pres. De danske fængsler er fyldte, og der er ofte flere indsatte, end der er celler. Det skyldes blandt andet, at vi i Danmark straffer hårdere for fx banderelateret kriminalitet, voldtægt og grov vold, end vi gjorde tidligere (ibid.: 03.31-03.48). Europarådets Torturkomité konkluderer efter et besøg i Danmark i 2019, at de danske fængsler er overfyldte, og at man bør gøre en indsats for udelukkende at lade fængslerne køre med deres officielle kapacitet (Europarådets Torturkomité, 2020: 5)

Rapporten viser også, at mangel på fængselsbetjente er et af det danske fængselssystems store udfordringer (ibid.: 6). Fra 2012 til 2020 er der blevet 489 færre fængselsbetjente (DR1, 2020: 10.18-10-25). Det kan gøre arbejdspresset hos de ansatte større, mens der er risiko for, at afsoningsvilkårene for de indsatte forringes. Skævheden i fordelingen af indsatte og ansatte kan netop få betydning for relationen mellem indsat og ansat. Kriminolog, Linda Kjær Minke, udtaler herom, at hun frygter, at den skæve fordeling mellem indsatte og ansatte kan have negative konsekvenser for resocialiseringen, og at flere indsatte kan ende med at falde tilbage i kriminalitet, hvis der ikke er tid til det resocialiserende arbejde i fængslet, som skal støtte de indsatte og motivere dem til at leve et kriminalitetsfrit liv (Kyed, 2019).

Ovenstående kan derfor være med til at indikere, at det danske fængselsvæsen har været under pres over en længere periode. Statsminister Mette Frederiksen lukker på et pressemøde hele Danmark ned d. 11. marts 2020, og i takt med en total nedlukning af samfundet udenfor murene, lukkes alt også ned inden for murene hos de indsatte i fængslerne. Betingelserne for de indsattes afsoning, der i forvejen er under et massivt pres, ændres dermed fra den ene dag til den anden. Derfor er det igen vigtigt at undersøge fængslets indre liv.

I denne opgave vil jeg derfor undersøge, hvordan tilværelsen hos indsatte på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel bliver sat yderligere under pres og påvirkes af perioderne med restriktive nedlukninger med henblik på indsattes afsoning. Jeg vil undersøge forandringerne som følge af nedlukningerne, hvordan de indsatte håndterer forandringerne, hvordan de tilpasser sig en ny nedlukningshverdag, og hvordan relationerne på afdelingen påvirkes af

nedlukningsforandringerne. Afslutningsvis vil jeg diskutere, hvilke konsekvenser man kan spore som følge af nedlukningerne.

2.1. Problemfelt

I Skandinavien er vi kendt for en særlig måde at drive fængsler på. Kriminologen, John Pratt, har i den forbindelse opsat tesen om *scandinavian exceptionalism*. Han finder Skandinaviens exceptionalisme ved at sammenligne fængselsforholdene i særligt norske, svenske og finske fængsler med fængsler i den engelsktalende verden, herunder Storbritannien, USA og New Zealand (Pratt, 2008a & 2008b). Ifølge Pratt har exceptionalismen rod i to ting; dels antallet af fængslede pr. 100.000 indbyggere, også kaldet *imprisonment level*, hvor de skandinaviske lande ligger særligt lavt, og dels fængselsforholdene, som Pratt finder særdeles humane i skandinaviske fængsler. Han siger i den forbindelse, at der i disse 'cultures of equality' er en overordnet tro på, at selve frihedsberøvelsen er straffen i sig selv, og at man derfor har et normaliseringsprincip i skandinaviske fængsler, hvor man går efter, at livet indenfor murene skal ligne livet udenfor murene så meget som muligt (Pratt, 2008a: 119).

Der er dog især nordiske forskere, der har sat spørgsmålstegn ved denne måde at tænke skandinaviske fængsler på. De mener, at Pratt optegner et for harmonisk billede af fængslerne og mangler nuancering i hans måde at forstå fængsler i Skandinavien på (Ugelvik & Dullum, 2012: 15). Han kritiseres blandt andet for ikke at tage højde for den hyppige brug af isolationsfængsling, som vi blandt andet er berygtede for at bruge i Danmark (ibid.: 20-21). Hyppigheden i brugen af isolationsfængsling er også et af kritikpunkterne fra Europarådets Torturkomité (Europarådets Torturkomité, 2020: 42).

D. 11. marts 2020 lukker statsminister Mette Frederiksen hele landet ned for at mindske smitten med COVID-19 i Danmark. Denne nedlukning betyder ikke kun, at butikker, skoler, daginstitutioner og arbejdspladser lukkes ned. Det betyder også, at de danske fængsler lukker ned. For de indsatte har det den betydning, at der med øjeblikkelig virkning bliver lukket ned for blandt andet beskæftigelse, besøg, udgang og stofbehandling (Officersen et. al., 2021: 10). Derfor kan man tale om, at der skabes et fængsel i et fængsel for de indsatte. Nu er de ikke kun låst inde i fængslet, men også på deres egen afdeling, hvor de går fra at have en varieret hverdag med aktiviteter på og udenfor afdelingen til at have 23 timer isoleret på egen afdeling (ibid.).

Hen imod sommeren og ind i efteråret 2020 kørte fængslerne igen med normaldrift. Men efter en periode med normaldrift indfører Kriminalforsorgen igen nye tiltag og restriktioner i fængslerne d. 10. december 2020 for at begrænse smittespredningen i forbindelse med Danmarks anden store nedlukning. Denne gang har restriktionerne i fængslerne ændret sig lidt. Det er tilladt med begrænset besøg, og der iværksættes nogle kompenserende tiltag såsom øget gårdtur og mest mulig telefonadgang (Kriminalforsorgen, 2021b).

Dette speciale skriver sig ind i to forskningsfelter; den traditionelle fængselsforskning og nedlukningsforskning. Fængselsforskningen forstås i dag som et klassisk kriminologisk felt. De traditionelle fængselsstudier, som dette speciale lægger sig op ad, fokuserer blandt andet på de indsattes tilpasning til fængselslivet, hverdagslivet indenfor murene samt de indsattes identitetsdannelse og psykiske håndtering af at være fængslet (Goffman, 2019 [1961]; Sykes, 1958; Clemmer, 1940). Derudover er der også nyere fængselsforskning, som dette speciale skal ses i lyset af. Dette gælder undersøgelser om indsattes oplevelse af livskvalitet (Liebling & Arnold, 2002; Liebling, 2004). Dette speciale har dog fokus på den del af fængselsforskningen, som fokuserer på indsatte, der afsoner på en stofbehandlingsafdeling. Interessen inden for denne del af forskningsfeltet har især været stor med henblik på, hvad stofbehandling og stofbrug betyder for indsatte i fængsler. I dette speciale vil jeg dog fokusere på den del af feltet, som omhandler selve stofbehandlingsafdelingens betydning for indsattes afsoning (Frank et. al., 2015; Haller, 2014; Kolind et. al., 2014).

Derudover skriver specialet sig ind i et nyere forskningsfelt omkring nedlukninger som følge af COVID-19 pandemien. Nedlukningerne har ikke kun ramt fængsler, men også mange andre institutioner, fx plejehjem og hospitaler. Fælles for denne type af institution, hvor mennesker opholder sig i længere eller kortere perioder ad gangen er, at hverdagen forandres fra den ene dag til den anden med nedlukningerne. Det gælder både for den indsatte i fængsel, for plejehjemsbeboeren og for den indlagte på hospitalet. På hospitalers intensivafdelinger indlægges patienter til en tilværelse isoleret på en stue som et led i at hindre smittespredning. I den forbindelse kan den begrænsede kontakt forårsage ensomhed, angst og depression (Dreyer, 2021: 4). Undersøgelser af isolation på hospitaler foretaget før nedlukningerne viser også, at isolation kan medføre psykologiske følger såsom angst og depression (Abad et. al., 2010). Til sammenligning har indsatte i et kort erfaringsstudie givet udtryk for, at de under nedlukningen i marts 2020 også oplevede ensomhed grundet nedlukning af besøg og udgang (Offersen et. al., 2021: 12). En forandring i tilværelsen for den enkelte person er essentiel i nedlukningsforskning, og derfor kan man forstå dette speciale i

relation til andre nedlukkede institutioner. Hermed er dette speciale en del af en kriminologisk forskningstradition inden for fængselsforskning og den voksende forskning i COVID-19 nedlukningernes konsekvenser.

Specialet er relevant, da fængslerne lige nu står midt i en unik situation. Et i forvejen presset fængselssystem bliver yderligere presset af en pandemi, som påvirker alle danskeres tilværelse, også de indsatte. Det er særligt relevant at kigge på indsatte i netop denne situation, da denne gruppe som udgangspunkt havde en restriktiv tilværelse i fængslerne, og denne begrænses yderligere af restriktioner i forbindelse med nedlukningerne. Specialet er særligt aktuelt og relevant i et samfundsmæssigt perspektiv, da situationen er helt ny og relativt uudforsket, hvorfor der mangler indsigt i, hvordan nedlukningerne påvirker de indsatte tilværelse og afsoning i forhold til et overordnet kriminalpræventivt sigte.

Selvom denne situation med nedlukninger er ekstraordinær, og selvom der nok er en hverdag inden for rækkevidde, som ikke er præget af nedlukninger, så er det af flere årsager stadig vigtigt at undersøge dette fænomen. Undersøgelsen kan være et vigtigt led i forhold til at skabe en forståelse for de næste års recidivstatistikker. Som jeg vil kommentere på i diskussionen, så har nedlukningerne en stor negativ indvirkning på de indsatte mulighed for prøveløsladelse og dermed den hjælp, som de kan få, når de skal tilbage i samfundet efter endt afsoning. En manglende hjælp ved løsladelse kan føre til øget risiko for tilbagefald til kriminalitet, hvorfor denne undersøgelse kan være en vigtig årsagsforklaring på en eventuel stigning i de næste års recidivstatistikker. En undersøgelse af indsatte tilværelse under nedlukningerne kan også bidrage til at illustrere, hvilke ting der er centrale og vigtige for, at indsatte har en god afsoning. En god afsoning hos indsatte kan have store samfundsmæssige gevinster i form af lavere recidivrisiko, hvilket kan give mindre belastning på både samfundet og de danske fængsler, hvis færre indsatte vender tilbage til det kriminelle liv efter afsoning. I den forbindelse er det gavnligt, at de indsatte går igennem et så fordelagtigt forløb i fængslet som muligt, da størstedelen af alle indsatte i danske fængsler, bliver løsladt og skal tilbage i samfundet og fungere på lige fod med andre samfundsborgere efter endt afsoning. Løsladelsen besværliggøres, hvis de indsatte fx ikke har bearbejdet deres stofbrug i fængslet eller er blevet påvirket i en negativ retning af den hårde fængselskultur.

Da min empiriindsamling foregår på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel, finder jeg det relevant at beskrive en sådan afdelings udformning, formål og karakteristika.

2.1.1. En stofbehandlingsafdeling i et dansk fængsel

I dag anslår man, at cirka 15-20 procent af alle indsatte i danske fængsler og arresthuse er tilknyttet enten stof- eller alkoholbehandling (Kolind, 2019: 52).

En stofbehandlingsafdeling i et dansk fængsel er på mange måder en særlig fængselsafdeling, der adskiller sig fra almindelige fællesskabsafdelinger. Det er en lukket afdeling, der ligger afsondret fra resten af fængslet, hvor der normalvis er plads til cirka 12-15 indsatte (Frank et. al., 2014: 44-45). Formålet med afdelingen er at skabe et terapeutisk behandlingsmiljø for de indsatte, hvor de er væk fra illegale rusmidler og den 'almindelige' fængselskultur, da man anser den for at have en negativ indflydelse på behandlingen (ibid.: 45). Behandlingsforløbenes varighed afhænger af den enkelte indsatte i forhold til dennes motivation og afsoning, men det anbefales, at det bør vare tre måneder som minimum (ibid.).

På en behandlingsafdeling er der to personalegrupper, henholdsvis fængselsbetjentene og behandlerne. Det skyldes, at stofbehandlingen i danske fængsler er organiseret efter, hvad man kalder 'importmodellen'. Det betyder, at behandlerne ikke er ansat af fængslet, men af kommunale eller selvejende stofbehandlingsinstitutioner udenfor murene (ibid.). Selve behandlingen består af et fuldt og struktureret dagsprogram, hvori de indsatte har daglige pligter såsom madlavning, rengøring og sociale aktiviteter på lige vilkår med behandlingen (ibid.).

De indsatte som afsoner på en stofbehandlingsafdeling skal være motiverede til behandling, og i den forbindelse skal de erklæres egnet til behandling af personalet (Kriminalforsorgen, 2021a). Ifølge undersøgelser foretaget af Center for Rusmiddelforskning ser man, at til trods for, at de indsatte deltager i behandlingen for at blive stoffri, er deres motivation for at blive overflyttet til en stofbehandlingsafdeling i lige så høj grad påvirket af fængselskulturen og de ting, der følger med at afsone en fængselsstraf (Kolind, 2019: 52). Der er tale om blandt andet vold, narkotikagæld, afsavn af familie og venner, den barske indsat-kultur og fængslets disciplinære sanktioner (ibid.). Derfor bliver behandlingen todelt, da den både har et overordnet formål om at gøre de indsatte stoffri og medvirke til at holde dem ude af kriminalitet, men samtidig skal behandlingen også forsøge at afhjælpe de vanskelige forhold, som fængselsafsoningen direkte eller indirekte skaber, fx kedsomhed, stramme regler, ensomhed og afsavn (ibid.).

Det er særligt relevant at belyse specialiets problemstilling fra indsatte på en stofbehandlingsafdelings perspektiv, da der her er tale om indsatte med særlige behov. Her har de indsatte brug for et terapeutisk behandlingsmiljø for at opnå det fulde udbytte af deres behandling. Det kræver kontakt til behandlere

på næsten daglig basis og en struktureret hverdag. Disse elementer har været fjernet helt under første nedlukning, hvorfor mange indsatte blev udfordret på deres motivation. Derfor bliver det interessant at undersøge nærmere, hvordan nedlukningerne som følge af COVID-19 har påvirket afsoningen for de indsatte på en stofbehandlingsafdeling, og hvilke konsekvenser dette kan have ført med sig.

2.2. Problemformulering

Ud fra ovenstående har jeg udarbejdet følgende problemformulering:

Hvordan påvirker COVID-19 nedlukninger tilværelsen på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel med henblik på indsattes afsoning?

Fokus i problemformuleringen er på de indsattes subjektive erfaringer og perspektiver på fængselsnedlukningerne som følge af COVID-19. Her vil jeg undersøge de aspekter af de indsattes afsoning, som de indsatte selv fandt relevante. Der vil dermed ikke udelukkende være fokus på fx stofbehandlingen, da jeg har et ønske om at afdække flere aspekter af afsoningen efter den vigtighed, som de indsatte selv tillægger det. 'Afsoning' er i denne sammenhæng en betegnelse for både den indsattes tid i fængsel, prøveløsladelse og begyndende løsladelse.

Problemformuleringen vil blive belyst primært fra de indsattes perspektiv. Det sker gennem otte interviews med indsatte på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel. Dertil vil jeg bruge to interviews med behandlere til at supplere med og understøtte de indsattes perspektiver i forbindelse med analysen. Behandlerne arbejder til daglig på afdelingen, og de har derfor omgang med og kendskab til de indsatte. Min empirimængde består derfor af i alt ti interviews.

3. Forskningsdesign

I de følgende afsnit vil jeg klarlægge specialets forskningsdesign. Jeg vil gennemgå mine valg systematisk og grundigt i ønsket om at skabe gennemsigtighed i undersøgelsen. Dette fremmer specialets pålidelighed (Riis, 2012: 353).

3.1. En eksplorativ undersøgelsestilgang med deduktive elementer

Specialets problemstilling er et underbelyst emne både teoretisk og empirisk. Som skrevet i forordet har jeg allerede kendskab til emnet i forbindelse med min praktikperiode i efteråret 2020. Denne forforståelse har været med til at forme mit projektdesign.

Min overordnede tilgang er eksplorativ, da jeg ønsker at gå 'opdagende' til undersøgelsen. Denne tilgang er særligt gavnlig, hvis man skal undersøge et emne, som man ikke har megen viden om på forhånd (Klemmensen et. al., 2012: 27). Men med de tre udførte interviews med indsatte fra samme stofbehandlingsafdeling i efteråret 2020 har jeg en grad af forforståelse for emnet og de indsattes oplevelser og erfaringer med nedlukningerne. Da jeg kun har fået indblik i perspektiverne fra tre ud af 20 indsatte på afdelingen, vil jeg argumentere for, at min tilgang overordnet stadig er eksplorativ, da jeg ikke er i stand til at forudsige, hvad de andre indsatte subjektive erfaringer med nedlukningerne er, baseret blot på tre interviews fra efteråret 2020. Desuden har der været endnu en nedlukning efter mine indledende interviews, hvorfor de tre indsatte, som jeg talte med, kan have andre og nye refleksioner over tilværelsen på afdelingen. Jeg ønsker derfor stadig at gå åbent og 'opdagende' til undersøgelsen, da jeg er opmærksom på, at mine tre interviews ikke har omfavnet alle subjektive perspektiver på tilværelsen for indsatte på denne stofbehandlingsafdeling under nedlukningerne.

Projektdesignet består også af deduktive elementer. Jeg har valgt, inspireret af Paul Willis' tanker om *TIES, theoretically informed ethnographic study*, at lade specialet informere af eksisterende teori inden for både fængselsforskning, forskning om stofbehandlingsafdelinger i fængsel og den eksisterende forskning om nedlukninger (Willis, 1997). Her mener Willis, at det er gavnligt for en etnografisk undersøgelse af være informeret af teori, da det kan hjælpe til at give en *thick description* (Geertz, 1973), altså en detaljeret beskrivelse af et fænomen. Willis fortæller, hvordan det er hensigtsmæssigt at beskrive en social handling, ikke kun med fysiske træk, men også med andre vigtige aspekter såsom konteksten, fx et forskningsfelts politik eller historie (Willis, 1997: 184, 191). Det er en fordel at være informeret af teori, da det lader mig undersøge nogle nuancer inden for emnet, som jeg måske ellers ikke havde været klar over. Dog har jeg været opmærksom på ikke at lade teorien styre, men blot lade mig inspirere af den, da jeg netop ønsker en 'opdagende' tilgang til fænomenet. Min inspiration fra teorien er blandt andet tydeliggjort i udarbejdelsen af specialets interviewguides i afsnit 5.1.5., hvor teoretiske termer er inddraget i nogle af interviewspørgsmålene. Derfor ligger mit forskningsdesign sig også op ad elementer fra adaptiv teori, da jeg kombinerer den eksplorative tilgang med deduktive elementer. Den adaptive teori placerer sig netop i spændingsfeltet

mellem grounded- og grand theory. Her trækker man på generel teori samtidig med, at man ønsker at lade empirien være styrende (Jacobsen 2012: 263).

Trods at specialet er informeret af teori, forsøger jeg stadig at gå mere åbent til min empiri og den efterfølgende analyse i forhold til at finde mønstre og sammenhænge i de indsattes erfaringer og oplevelser med nedlukningerne i fængsel (Andersen et. al., 2012: 73). Samspejlet mellem den eksplorative tilgang og de deduktive elementer er med formålet om at afdække fænomenet i dybden, så vidt muligt. Jeg vil gå åbent og opdagende til casen, mens jeg vil bruge teorien som forståelsesredskab i dataindsamlingen og til den efterfølgende behandling af empirien.

3.2. Et kvalitativt casestudie af en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel

Undersøgelsens forskningsdesign er et kvalitativt casestudie. Et kvalitativt casestudie forsøger at sætte særlige kendetegn og interessante fænomener ved organiseringen af det sociale liv under lup (Antoft & Salomonsen, 2012: 29). Casen i dette speciale er stofbehandlingsafdelinger under COVID-19 nedlukninger. En forudsætning for at lave et kvalitativt casestudie er, at ens case relaterer sig til en mere generel sammenhæng (ibid.: 31). Her relaterer denne case sig til en større sammenhæng af cases på nedlukninger samtidig med, at det hænger sammen med cases på stofbehandlingsafdelinger, som de fungerer normalvis uden COVID-19-restriktioner.

Der kan ifølge Rasmus Antoft og Heidi Houlberg Salomonsen identificeres fire typer af kvalitative casestudier. Dette speciale kan forstås som et *teorifortolkende* casestudie, da det tager afsæt i teoretisk viden og har til formål at generere ny empirisk viden (ibid.: 34). Kendetegnende for denne casestudietype er, at selvom den tager afsæt i teoretisk viden, har den et induktivt snit, hvilket harmonerer med mit ønske om en eksplorativ tilgang. Teorien spiller her ikke en rolle i selve afgrænsningen af casen, som i det teorigenererende casestudie, men teorien kommer til at få betydning for valget af, hvilke case-elementer der er vigtige for undersøgelsen (ibid.: 39). Desuden kan teorien bidrage til at identificere mønstre i det empiriske materiale i analysefasen (ibid.). Teoriens indflydelse afspejles i dette speciale særligt i interviewguiden, men også i kodningen og bearbejdningen af data.

Min afgrænsning af specialets undersøgelsesområde består af en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel. Jeg har derfor udelukkende foretaget interviews med indsatte fra en enkelt afdeling i et enkelt fængsel. Det skyldes, at jeg ønsker at gå i dybden med en stofbehandlingsafdeling i forsøget på at afdække fænomenet så meget som muligt. Hertil har jeg også interviewet to behandlere for at få deres perspektiv på nedlukningernes påvirkning af de indsattes tilværelse. Med mit forskningsdesign som værende et kvalitativt casestudie vil jeg derfor undersøge de indsattes livsverden, som den har set ud under nedlukningerne.

4. Teoretiske perspektiver

Med dette speciale ønsker jeg at undersøge, hvilken betydning nedlukningerne har haft for de indsattes tilværelse. Hvad sker der, når ens rutiner og struktur på hverdagen forandres fra den ene dag til den anden? Og hvad gør de indsatte konkret for at håndtere de pludselige forandringer i hverdagen? I de følgende afsnit vil jeg udfolde de teoretiske perspektiver, der skal hjælpe til at svare på disse spørgsmål.

4.1. Når hver dag bliver hverdag

”Når hver dag bliver hverdag (...) eller når hver dag bliver weekend (...) er den orden brudt op, som har givet hver af ugens dage sin særlige betydning, og som derigennem har gjort dagene forskellige fra hinanden” (Bech-Jørgensen, 1994: 13). Sådan forklarer Birte Bech-Jørgensen udtrykket ’Når hver dag bliver hverdag’ i forbindelse med en undersøgelse af, hvordan arbejdsløse kvinder finder mening i en ustruktureret og brudt hverdag (Bech-Jørgensen, 1994). En betingelse for hendes teoretisering om hverdagslivet er baseret på forestillingen om, at individerne ønsker et bedre liv med mening (ibid.: 18). Denne betingelse er også gældende for målgruppen med indsatte, hvorfor det er fordelagtigt at benytte denne teori til at analysere indsattes hverdagsliv og tilværelse før og under nedlukningerne.

Som udgangspunkt kan hverdagslivet forstås som det liv, vi lever, opretholder og fornyer, genskaber og omskaber hver dag (ibid.: 17). I en analyse af hverdagslivet definerer man hverdagslivets betingelser og de måder, som hverdagslivets betingelser håndteres på (ibid.). Jeg vil derfor bruge teorien til at undersøge de indsattes hverdagslivsbetingelser før og under nedlukningerne med fokus på, hvilke forandringer der sker, og hvordan forandringerne håndteres i hverdagslivet.

Hverdagslivet indeholder en vis orden. Denne orden er skabt af selvfølgeligheder, som giver mening til hverdagslivet. Selvfølgelighederne genskabes og omskabes af hverdagslivets upåagtede aktiviteter, altså alle de ting, vi gør, men som vi ikke lægger mærke til, at vi gør. Der er ikke tale om ubevidste aktiviteter, da vi ved, at vi gør det, fx hvis nogen gør os opmærksomme på det, men vi lægger ikke nødvendigvis selv mærke til dem (ibid.). Det kan derfor forstås som en symbolsk orden af selvfølgeligheder, som er hverdagslivets grundlæggende betingelse. Uden denne symbolske orden af selvfølgeligheder ville hverdagslivet blive oplevet som et uforudsigeligt og uoverskueligt kaos, da det mangfoldige, foranderlige og flertydige i hverdagen ville opløses (ibid.: 13). Orden og kaos er to modsætninger, som bliver vigtige i forståelsen af indsattes tilværelse før og under COVID-19 nedlukningerne.

Selvfølgelighederne er grunden til, at vi ikke oplever en hverdag i kaos. De kræver nemlig, at vi tager store dele af vores omverden for givet. Vi tænker ”sådan er det bare” ved mange dele af hverdagen, og det betyder, at vi ikke behøver at være opmærksomme på og fortolke alt i vores hverdag (ibid.: 143, 148). En selvfølgelighed kræver, at man genkender noget og tillægger det betydning som selvfølgeligt, og det forudsætter en skelnen mellem forskellige ting, hændelser eller situationer. Bech-Jørgensen forklarer, at i en arbejdsløs tilværelse bliver dagene forskelsløse, da der ikke er mange ting, der genkendes som forskelligt fra noget andet. Det man genkender, er det samme og det samme (ibid.: 144). Det skaber et hverdagsliv i kaos i stedet for en struktureret hverdag med rutiner. Hverdagens selvfølgeligheder bliver relevant for specialet i en analyse af, hvilke konkrete begivenheder der har skabt orden og ro i de indsattes hverdagsliv før nedlukningerne, og samtidig er det vigtigt for at forstå, hvad der er på spil, når der sker forandringer i de indsattes hverdagsliv i forbindelse med nedlukningerne.

De upåagtede aktiviteter er de aktiviteter, som vi ikke lægger mærke til, at vi laver, og som derved opretholder og fornyer den symbolske orden (ibid.). Genkendelser og gentagelser hører til de upåagtede aktiviteter. Gentagelserne er dem, der strukturerer hverdagslivets aktiviteter (ibid.: 249). De upåagtede aktiviteter er centrale i belysningen af hvilke aktiviteter, der former de indsattes hverdagsliv, hvorfor jeg vil bruge denne del af teorien til at forstå de indsattes tilværelse før nedlukningerne.

Tre forandringstyper

Bech-Jørgensen beskriver tre forandringstyper; *forskydninger*, *skred* og *brud*, som betegner mere eller mindre omfattende forandringer i hverdagslivets betingelser (ibid.: 111). Forskydninger er de mindst omfattende forandringer, der opstår hver eneste dag, hvorfor man ikke nødvendigvis mærker dem. Eksempelvis kunne de arbejdsløse kvinder få samtlige daglige aktiviteter til at tage lidt længere tid end normalt (ibid.: 112). Skred forstås som forandringer, der udløses, når en tilpas mængde af forskydninger i selvfølgeligheden er sket. De er derfor indbyrdes forbundne. Skred er længerevarende processer, som kan forårsage nye forskydninger, andre skred og muligvis andre brud. Bech-Jørgensen giver eksemplet med et skred i opfattelsen af forholdet mellem tid og aktiviteter. Her går de arbejdsløse kvinder fra at tænke, at det er godt at have god tid til, at de faktisk får lavet endnu mindre i hverdagen nu, hvor de har god tid, fordi de daglige aktiviteter bare tager længere og længere tid, fx at stå op, spise morgenmad osv. (ibid.: 113). Brud betegner de mest mærkbare forandringer, da der her skabes en omstrukturering på én gang af selvfølgeligheden i hverdagslivet. Et eksempel på dette kunne være at blive arbejdsløs, færdiggøre et skoleforløb eller at flytte hjemmefra. Her er der tale om et brud på hverdagens selvfølgelige aktiviteter og rutiner, som ikke kan genskabes i samme situation efter bruddet (ibid.: 111). De tre forandringstyper er vigtige for at forstå for, hvad der sker i de indsattes tilværelse, når nedlukningerne rammer.

Disse forandringer håndteres på forskellige måder af forskellige mennesker. Bech-Jørgensen taler i den forbindelse om tilpasningsgreb, henholdsvis *justeringer* og *improviseringer*, hvoraf jeg her vil fokusere på justeringen som håndteringsmetode. Justeringerne er med til at korrigere forskydninger, skred og brud på selvfølgelighedens orden, hvorfor de er med til at genoprette selvfølgelighederne (ibid.: 147). De arbejdsløse kvinder foretog fx justeringer i deres nye tilværelse ved at tillægge arbejdsløshedslivet betydningen som frihed eller ferie. Ved at lave denne tankemæssige justering fik de hverdagslivet til at føles kendt og selvfølgeligt (ibid.: 112). Der kan dog være fejl i justeringerne, hvilket skaber utilsigtede virkninger, og det kan føre til yderligere skred eller brud (ibid.: 111). Det er relevant at forstå håndteringsgrebet i forhold til en analyse af, hvad de indsatte gør for at skabe en bedre tilværelse for sig selv under nedlukningerne.

Denne teori er relevant for specialet, da den kan bruges til at undersøge forandringer i hverdagstilværelsen, og hvilke greb man gør for at håndtere den. Jeg vil derfor benytte teorien til at analysere, hvordan de indsatte skaber orden i deres hverdag før nedlukningerne, hvordan de forsøger

at skabe sig en meningsfuld tilværelse under nedlukningerne, og hvilke hverdagsgenoprettende tiltag de indsatte bruger under nedlukningerne.

4.2. Totalinstitutioner og tilpasning

Erving Goffman skriver i 1961 værket *Asylums* [Anstalt og menneske], hvori han undersøger institutionslivets betydning for dets klienter, som er hans betegnelse for individer i en institution, som ikke er personalet (Goffman, 2019 [1961]: 9). I analysen vil jeg bruge termen 'indsat', hvor Goffman ville bruge klient, da det passer til min empiri på fængselsindsatte.

En totalinstitution skal forstås som *"et opholds- og arbejdssted, hvor et større antal ligestillede individer sammen fører en indelukket, formelt administreret tilværelse, afskåret fra samfundet udenfor i en længere periode"* (ibid.). Her nævner Goffman selv, at fængsler er et klassisk eksempel på en totalinstitution (ibid.).

En totalinstitution skal forstås som noget altomfattende. Den er altså *total* på den måde, at der skabes en barriere mod klientens interaktion med omverdenen. Det kan være indbygget i institutionen, fx vandgrave, høje mure, pigtrådshegn eller lignende (ibid.: 12). Begrebet dækker desuden bredt og omfatter også koncentrationslejre, kostskoler, hospitaler og refugier (ibid.). Goffman beskriver det som centralt for totalinstitutioner, at barrieren mellem det grundlæggende sociale i det moderne samfund, hvor vi sover, leger og arbejder på forskellige steder med forskellige mennesker, bliver brudt ned (ibid.: 13). Der findes samtidig et klart forhold mellem klienterne og personalet i totalinstitutionen, hvor klienterne befinder sig nederst i hierarkiet, da personalet skal føre kontrol med klienterne (ibid.: 15). Denne asymmetriske magtrelation som en grundlæggende konstruktion i et fængsel og totalinstitution er med til at skabe en modkultur og en os-dem-opfattelse (Minke, 2012: 45). Denne teoretisering om totalinstitutioner og dets klienter vil jeg benytte til at illustrere, hvordan specialets målgruppe skal forstås i en kontekst af en totalinstitution, og hvad det betyder for deres tilværelse.

Til at håndtere frihedsberøvelsen i en totalinstitution udvikler klienterne forskellige tilpasningsstrategier. Man ser fx, at de trækker sig tilbage fra social kontakt eller udvikler et anstrengt forhold til de ansatte. Klienten kan også blive 'institutionaliseret', ment på den måde, at vedkommende opbygger en stabil tilværelse i institutionen på baggrund af det maksimale af de goder, som institutionen har. Til sidst kan klienten overtage samfundets opfattelse af sig selv og medklienter

som værende afvigende (ibid.: 45-46). Goffman forklarer, at disse tilpasninger sker ved hjælp af primære og sekundære tilpasningsformer. Den primære tilpasningsform er, når en klient bidrager til institutionens stabilitet og sociale orden (ibid.: 46). Modsat står den sekundære tilpasningsform, hvor klienten omgår institutionens mening om, hvad vedkommende bør og ikke bør gøre, og hvad vedkommende bør være. Det giver klienten mulighed for at tage afstand fra rollen, som institutionen tillagde vedkommende. Goffman viser sekundær tilpasning med eksemplet om amerikanske fængselsindsattes brug af biblioteket som en mulighed for at skabe besvær for bibliotekaren eller blot for at modtage en pakke i stedet for det tiltænkte formål med biblioteket, som var at få de indsatte til at læse mere (Goffman, 2019 [1961]: 139). Det er desuden vigtigt at forstå tilpasningsformerne i deres sociale kontekst (ibid.: 142). Rebelsk adfærd i et amerikansk fængsel kan fx blot opfattes som basale rettigheder i et dansk fængsel, og det er derfor ikke nødvendigvis et udtryk for sekundær tilpasning i en dansk kontekst. Tilpasningsformerne er relevante i analysen af, hvordan de indsatte tilpasser sig til de forandringer, der sker i totalinstitutionen i forbindelse med nedlukningerne.

Denne teori er relevant, da den kan sætte en forståelsesramme om specialets interviewpersoner som værende klienter i en totalinstitution. Jeg vil bruge teorien til at analysere, hvordan de indsatte tilværelse og relationer er påvirkede af totalinstitutionens rammer, og hvordan de indsatte tilpasser sig nedlukningstilværelsen. Teorien kan bruges supplerende til Bech-Jørgensens hverdagslivsteori, da Goffmans teoretisering medvirker til, at man kan forstå hverdagslivet i en kontekst af et fængsel og særlige tilpasningsstrategier empirisk funderet i fængselsforskning.

4.3. Prisoniseringsteori

Donald Clemmers *The prison community* (1940) er et klassisk kriminologisk værk. I dette speciale skal Clemmers prisoniseringsteori medvirke til at belyse de indsatte grad af tilpasning til fængslet. Det skyldes dels, at prisonisering kan forstås som en form for tilpasning, og dels at jeg antager, at prisoniseringsgraden hos de indsatte kan påvirke deres håndtering af og tilpasning til nedlukningerne.

Prisonisering er Donald Clemmers begreb for den proces, som indsatte i fængsel gennemgår i løbet af deres fængselsophold (Clemmer, 1940). I processen optager den indsatte mere eller mindre fængslets handlemønstre, traditioner og generelle kultur (ibid.: 299). Man kan drage paralleller mellem prisonisering og assimilering, da fængslets eksisterende normer og kultur indoptages, og den indsatte bliver en del af fængselskulturen. Forskellen ligger i hastigheden af de to processer, hvor prisonisering foregår relativt hurtigt i forhold til assimilering, hvilket Clemmer forstod som en

langvarig og gradvis proces. Desuden finder prisonisering kun sted inden for fængslets mure (Minke, 2012: 22). Prisonisering er kendetegnet ved holdninger, normer og adfærd, som går imod fængslets, fx at indsatte ikke samarbejder med ansatte og ikke rapporterer om medindsattes ulovlige adfærd til personalet (ibid.). Prisoniseringsgraden er vigtig i forståelsen af bevæggrunden for de indsattes adfærd, deres relation til hinanden, og deres relation til de ansatte på afdelingen under nedlukningerne.

Prisoniseringsgraden afhænger ifølge Clemmer af flere faktorer, fx domslængden, personlighedstypen, karakteren af sociale relationer før fængsling, involvering med medindsatte eller om den indsatte blev placeret mellem prisoniserede eller ikke-prisoniserede indsatte (ibid.: 24). Derudover havde sociodemografiske faktorer såsom alder, køn, nationalitet, race, religiøs overbevisning og kriminalitetens art også betydning for prisoniseringsgraden (ibid.).

Clemmer mente, at der kunne ses en forbindelse mellem prisonisering og kriminel orientering på et holdningsmæssigt, normmæssigt og adfærdsmæssigt plan (ibid.: 22). Prisoniseringen skabte en oppositionel holdning til samfundets normer og regler, hvorfor man kunne forvente, at øget prisonisering førte til øget kriminalitet efter løsladelsen (ibid.: 23). Der findes ifølge Clemmer undtagelser til dette fænomen, hvor ikke alle indsatte med høj prisoniseringsgrad også fremstod som de mest kriminelt orienterede, men undersøgelsen fandt, at der oftest vil være sammenhæng mellem en høj grad af kriminel orientering og en høj grad af prisonisering (ibid.). Et af de væsentligste parametre i forhold til at påvirke en indsat til en høj grad af kriminel orientering var også, hvem den indsatte interagerede med under fængselsopholdet (ibid.: 25). Prisoniseringstilstanden kan siges at række ud over fængslets fysiske afgrænsning, ment på den måde, at dét man har tillært sig under et fængselsophold om kriminel orientering, trods behandlingstilbud og resocialiserende indsatser i fængslet, også er en del af personen efter løsladelse (ibid.). Derfor bliver denne teori også relevant i forhold til specialets diskussion, hvor jeg vil diskutere de mulige konsekvenser af nedlukningerne, både inden for og udenfor fængselsmurene.

Teorien er relevant for specialet, da den medvirker til belysningen af, hvordan fængselskulturen, prisoniseringsgraden og relationen mellem indsat og ansat påvirker de indsattes tilværelse på stofbehandlingsafdelingen. Den vil også bidrage til belysningen af, hvorvidt de indsatte prisoniseringsgrad er blevet forværret af nedlukningsperioderne.

I det følgende afsnit vil jeg reflektere over specialets metodebrug og blandt andet yderligere uddybe, hvordan teorien har været med til at informere både empiriindsamlingen og den efterfølgende analyse.

5. Metode

I dette afsnit vil jeg beskrive mine tanker og refleksioner over specialets metode. Indledningsvis vil jeg præsentere den kvalitative metode efterfulgt af overvejelser om min tilgang til fængselsforskning med dette speciale. Dernæst vil jeg præsentere valg af interviewpersoner, interviewspørgsmålene samt mine metodiske overvejelser om interviewsituationen. Sidst i afsnittet vil jeg komme ind på etiske overvejelser, dokumentation og bearbejdning af interviewmaterialet. De metodiske refleksioner bygger på de otte interviews med indsatte.

En gennemgang af mine refleksioner om metodevalg vil styrke gyldigheden af undersøgelsen (Riis, 2012: 357). Jeg har desuden valgt at vedlægge interviewguides, transskriptioner og kodetræer som bilag for at skabe gennemsigtighed i specialet og gøre mine resultater mere pålidelige (ibid.: 353-354).

5.1. Kvalitativ metode

Kvalitativ forskning har ikke én alment accepteret definition. Det forstås dog ofte i sammenhæng med, når man interesserer sig for, *hvordan* noget gøres, opleves, fremtræder, udvikles eller siges (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 17). Den kvalitative tilgang er udviklet til at kunne belyse menneskers sociale liv, deres oplevelser og erfaringsprocesser (ibid.).

Specialets empiri består af ti semistrukturerede interviews, otte med indsatte, to med behandlere, hvorfor den kvalitative metode bliver den bærende. Som tidligere nævnt ønsker jeg at gå 'opdagende' til specialets problemstilling, hvorfor den kvalitative metode er ideel, da en af styrkerne ved metoden netop er dens evne til at gå i dybden med interviewpersoners oplevelser og erfaringer (ibid.). Den kvalitative metode kan dermed give en mere dybdegående indsigt i de indsattes livsverden igennem interviewet som metode, hvilket ikke er muligt på samme måde, hvis jeg havde brugt surveys eller statistik.

Den kvalitative metode er klassisk inden for kriminologien, men der findes både fordele og ulemper ved at bruge den. Målgruppen for kriminologiske undersøgelser bliver ofte forstået som *hard to reach populations*. Det vil sige, at informanterne, fx aktive og fængslede kriminelle, stofbrugere, hjemløse og sexarbejdere, typisk er svære at få fat på (Abrams, 2010: 541). Når man vælger at interviewe disse målgrupper, kan det også sætte forskeren i nogle etiske dilemmaer, hvis man fx opnår viden om en fremtidig kriminel handling. Dette kaldes *guilty knowledge* og skal helst undgås (Jensen, 2018: 190).

En af fordelene ved kvalitative interviews er, at man gennem åbne spørgsmål giver interviewpersonerne mulighed for at forme specalet og præge interviewet inden for de i forvejen udvalgte relevante emner (Harrits et al., 2012: 151). På den måde sikrer man, at det er de relevante emner for interviewpersonerne, som kommer frem i lyset, hvilket er ønskværdigt i sammenhæng med en eksplorativ tilgang.

5.1.1. Hvad er fængselsforskning uden at have været i fængsel?

Fængselsforskning har traditionelt set brugt den kvalitative metode, herunder den etnografiske metode med feltarbejde, observationer, deltagelse og interviews, til sine undersøgelser (Andersen & Jacobsen, 2018: 417). Grundet situationen med COVID-19 i Danmark har det dog hverken været muligt at observere i fængslet eller foretage mine interviews fysisk ude på afdelingen.

Det kan være svært at være kvalitativ forsker uden at kunne se sine informanter fysisk på noget tidspunkt i processen, helt fra rekrutteringsfasen til interviewfasen. Det er et problem, da man som kvalitativ forsker ved, at deltagerobservationen er vigtigt, da folk ikke altid gør, som de siger, at de gør (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 33). Derudover er der også stemninger og indtryk, som jeg ikke oplever, når jeg ikke kommer ind i fængslet. Disse er blot eksempler på aspekter, som jeg går glip af ved udelukkede at lave mit fængselsstudie udenfor fængslet.

For at kompensere for min manglende tilstedeværelse i fængslet har jeg fokuseret mere på at få de indsatte til at fortælle om stemninger og den fysiske udformning af stofbehandlingsafdelingen i interviewene, da det er observationer, som jeg selv ville have lavet, hvis jeg skulle ind og foretage deltagerobservation. De indsatte og ansattes beskrivelser af afdelingen i interviewene medvirker til, at jeg får et indtryk af afdelingens fysiske udformning, de indsatte på afdelingen, som ikke var en del af mit speciale, og tilstedeværelsen af de ansatte under nedlukningerne, alt sammen uden selv at have oplevet det.

Det er et vilkår for fængselsforskningen lige nu, at jeg som forsker, ikke har mulighed for at komme fysisk ind til mine interviewpersoner. Det gør ikke problemstillingen mindre vigtigt og aktuel at undersøge, hvorfor jeg stadig har valgt at belyse netop dette emne på netop dette tidspunkt. Til trods for, at jeg kun har besøgt ét fængsel én gang i mit liv, så vil jeg argumentere for, at det stadig er muligt at belyse denne problemstilling i dybden med de metoder, jeg har valgt, da jeg får fortrolige interviews med indsatte, deres udlægning af stemningen på afdelingen, og deres beskrivelse af afdelingens

fysiske udformning. Det er netop de indsattes beretninger og perspektiver, der er centrale for denne undersøgelse.

5.1.2. Valg af interviewpersoner

Det er en forudsætning for denne form for forskning, at jeg opnår adgang til målgruppen, der kan forstås som en *hard to reach population* (Abrams, 2010: 541). Specialets målgruppe sidder bag en høj mur i et sikret og lukket dansk fængsel. Derfor kræver det, at jeg opnår adgang, både gennem selve institutionen, men også af de indsatte selv. Fængslet kan i den forbindelse forstås som et *lukket miljø*, da der er en formel organisation, som indledningsvis skal give tilladelse til specialet. Den langsommelige proces med adgang til fængslet og adgang til tre af de indsatte havde jeg etableret i efteråret 2020 i forbindelse med min praktikperiode, hvorfor det var nemmere at genetablere kontakten ved begyndelsen af dette speciale i starten af 2021.

I efteråret tog jeg kontakt til en formel leder i institutionen, som gav specialet grønt lys, og derefter henviste mig til, hvad der blev min *gatekeeper*, en behandler på selve stofbehandlingsafdelingen, som hjalp med at finde deltagere til mit speciale (Jensen, 2018: 180). Hermed var den *formelle* adgang etableret, hvilket opnås igennem organisationen. Den *reelle* adgang gives derimod af deltagerne selv (ibid.: 181). Begge typer af adgang kan være problematiske at opnå, og situationen med COVID-19 gør det ikke nemmere. Man skal som forsker være opmærksom på den kløft, der kan være mellem ansatte og indsatte, og dermed overveje, hvordan man socialiserer med de ansatte i fængslet, hvis man skal interviewe de indsatte (ibid.). Jeg vil dog argumentere for, at den reelle adgang ikke nødvendigvis havde været problematisk at opnå, selv hvis jeg kunne komme ind i fængslet og interviewe, da jeg i så fald ville have haft kontakt med min gatekeeper, som er behandler. I en evaluering foretaget af Center for Rusmiddelforskning findes det, at indsatte generelt har en bedre relation til personalet på en stofbehandlingsafdeling sammenlignet med andre fællesskabsafdelinger, hvorfor det ikke nødvendigvis havde besværliggjort min adgang til de indsatte (Kolind, 2019: 51). Det er dog vigtigt at overveje forskerens indtræden i felten på forhånd, da det kan påvirke relationen mellem forsker og interviewperson, og dermed hvilke oplysninger som interviewpersonen føler sig tilpas med at dele med forskeren.

Selve udvælgelsen af specialets deltagere er ligesom resten af empiriindsamlingen præget af COVID-19. Grundet det generelle pres på fængselsinstitutionerne og presset fra håndteringen af COVID-19 har jeg fået de interviews, som der var ressourcer til på det givne tidspunkt. Jeg fik derfor mulighed

for at lave syv interviews i foråret 2021, fem med indsatte og to med behandlere. Derfor har jeg i alt otte interviews med indsatte fra afdelingen. Da de tre interviewpersoner fra efteråret 2020 blev interviewet igen i foråret 2021, betyder det, at jeg har perspektiver fra fem ud af 20 indsatte på afdelingen. Interviewene med behandlerne skal bidrage til at understøtte de indsattes perspektiver.

I udvælgelsen af mine interviewpersoner er jeg blevet styret af praktiske årsager, og jeg har derfor ikke haft mulighed for at have indflydelse på udvælgelsen, som er kendetegnet ved *purposive sampling*, hvor forskeren selv vælger sine informanter ud fra en vurdering om, at de er ideelle til at besvare problemstillingen (Abrams, 2010: 538). Det har betydet, at jeg har fået interviews med de interviewpersoner, som ønskede og havde overskud til at deltage, uden at jeg har haft noget konkret at gøre med deres udvælgelse.

Til dette speciale har jeg foretaget ti interviews, tre med indsatte i efteråret 2020, fem med indsatte og to med behandlere i foråret 2021. De er alle foretaget telefonisk og har cirka en times varighed. I tabel 1 ses en oversigt over specialets ti interviews. Den illustrerer interviewpersonerne i pseudonymiseret form, om der er tale om et interview med en indsat eller ansat, om vedkommende har afsonet eller arbejdet på afdelingen under første, anden, eller begge nedlukninger, samt tidspunktet for interviewet. Nedenunder tabellen vil jeg af hensyn til interviewpersonernes anonymitet ikke bruge specificerede beskrivelser og tidsangivelser af de indsattes karakteristika, fx domslængde eller afsonet tid på afdelingen.

Tabel 1: Udvalgte interviewpersoner

Pseudonym	Betegnelse	Afsonet eller arbejdet på afdelingen under første nedlukning	Afsonet eller arbejdet på afdelingen under anden nedlukning	Tid for interview
Frank	Indsat	Ja	Ja	Efterår 2020
Mikkel	Indsat	Ja	Ja	Efterår 2020
John	Indsat	Ja	Ja	Efterår 2020
John	Indsat	Ja	Ja	Forår 2021
Karsten	Indsat	Ja	Ja	Forår 2021
Peder	Indsat	Nej	Ja	Forår 2021
Frank	Indsat	Ja	Ja	Forår 2021

Mikkel	Indsat	Ja	Ja	Forår 2021
Mathilde	Ansæt	Ja	Ja	Forår 2021
Andrea	Ansæt	Ja	Ja	Forår 2021

(Bilag 1-10)

Som man kan aflæse i ovenstående tabel, så er over 50 procent af interviewpersonerne 'gengangere', altså indsatte, der er blevet interviewet to gange over et halvt år. Det kan være en fordel, da man blandt andet oplever et højere refleksionsniveau og en højere grad af tillid mellem forsker og interviewperson, når interviewpersonerne bliver interviewet flere gange af samme forsker. Tillid mellem interviewer og interviewperson er centralt, når man interviewer om et følsomt emne, og i dette tilfælde når den eneste relation foregår over telefonen.

Stofbehandlingsafdelingens målgruppe er kaukasiske mænd fra ung til middel alder, der alle afsoner en længere fængselsdom i et lukket fængsel. Det er forskelligt, hvor lang tid de har afsonet på tidspunktet for interviewet. De har siddet på denne afdeling fra nogle måneder til mange år, mens der både er førstegangsafsonere og mere fængselsvante indsatte blandt interviewpersonerne. Specialets interviewpersoner ligner derfor den målgruppe, som typisk afsoner på en stofbehandlingsafdeling i et dansk fængsel. En stofbehandlingsafdeling bliver forstået som en 'afdeling for danskere', fordi det typisk er kaukasiske danske mænd, der afsoner her (Kolind, 2019: 53). Alderen på de fem interviewpersoner spænder også bredt, hvorfor det må anses at give forskellige perspektiver på tilværelsen, ligesom den varierende tid afsonet i fængslet på tidspunktet for interviewet må antages at have indflydelse på de indsattes ståsted i livet og oplevelse af nedlukningerne.

Baseret på ovenstående vil jeg argumentere for, at specialets ti interviews giver et solidt empirisk funderet indtryk af, hvordan det har været at være indsat på denne stofbehandlingsafdeling under nedlukningerne som følge af COVID-19.

5.1.3. Indsatte som interviewpersoner

Målgruppen som afsoner på denne stofbehandlingsafdeling bliver defineret som indsatte med et massivt brug af stoffer, et stofbrug som har påvirket deres liv i flere henseender; både fysisk, psykisk og socialt. De fleste begyndte deres stofbrug, da de var mellem 9-13 år, og det har derfor påvirket

hele deres liv. Mange har dobbeltdiagnoser, de har mistet deres netværk, ikke gjort deres skole færdig, blevet smidt ud af skolen eller aldrig været i arbejde. De bliver derfor defineret som personer, hvis liv er hårdt belastede af deres stofbrug (Bilag 10: 17).

Denne information er vigtig at have for øje, når jeg reflekterer over specialets interviewpersoner. Heith Copes og Andy Hochstetler fortæller i den forbindelse om nogle af de udfordringer og fordele, der er ved at interviewe indsatte. Her er en af fordelene, at de typisk ikke er alkoholiserede eller påvirkede af stoffer (Copes & Hochstetler, 2010: 61). Det er der dog stadig risiko for, da der stadig florerer stoffer rundt i fængslerne, også på specialets stofbehandlingsafdeling. Det var dog ikke mit indtryk, at interviewpersonerne var påvirkede på noget tidspunkt. Desuden er det en fordel ved at interviewe indsatte, at de typisk er i en bedre position til at reflektere over deres eget liv, end hvis man interviewede aktive kriminelle (ibid.: 62). Et højt refleksionsniveau hos interviewpersonerne giver mere dybe interviews rige på information. Når man er indsat, er man typisk også mere motiveret og interesseret i at deltage i en sådan undersøgelse (ibid.: 60).

Copes og Hochstetler nævner hukommelsen som en af udfordringerne ved at interviewe indsatte (ibid.: 58). I løbet af mine interviews fik jeg indtrykket af, at de indsatte havde svært ved at skelne mellem de to nedlukningsforløb og svært ved at huske deres hverdagsrutiner fra før nedlukningerne, fordi dagene flyder sammen. Informationen er dog stadig brugbar, da jeg betragter de to nedlukninger som en bølgegang i samme forløb med nedlukninger og ikke nødvendigvis som to separate hændelser.

Indsatte som målgruppe er en udsat og stigmatiseret gruppe, hvorfor man skal være opmærksom på ikke at stigmatisere dem yderligere i sin forskning. Det gør jeg blandt andet ved at omtale mine interviewpersoner ved de korrekte termer; indsat i stedet for fange, stofbruger i stedet for misbruger og lignende.

5.1.4. Semistrukturerede interviews

Interviewet som empirisk indsamlingsmetode er en måde, hvorpå man kan opnå viden om et menneskes oplevelser, meninger eller livssituation (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 29). Adgangen til interviewpersonernes livsverden, den verden som de oplever i hverdagslivet, er netop vigtig i denne undersøgelse.

Det semistrukturerede interview er det mest anvendte inden for moderne interviewforskning (ibid.: 36). Hvor det strukturerede interview har en formel struktur med forberedte spørgsmål som følges,

og hvor det ustrukturerede interview forløber mere som en uformel ustruktureret samtale uden forberedte spørgsmål, kan det semistrukturerede interview ses som en middelvej, hvor forskeren udarbejder en interviewguide med forberedte spørgsmål, men hvor der er mulighed for at afvige fra spørgsmålene (Harrits et. al., 2012: 149). Dette er en fordel, da det tillader en god interaktion mellem forskeren og interviewpersonen (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 36).

Valg af interviewtype

I forskning bør det være genstanden for undersøgelsen, der driver valget af metode (ibid.: 37). Formålet med denne undersøgelse er at opnå viden om de indsattes erfaringer og oplevelser med deres tilværelse på en nedlukket stofbehandlingsafdeling. Derfor er det ideelt at vælge interviewet som metode. Derudover har jeg valgt det semistrukturerede interview, da det tillader mig både at gå åbent og opdagende til interviewet, men samtidig sikrer udarbejdelsen af en interviewguide, at jeg også får belyst de forudbestemte temaer (Harrits et. al., 2012: 150).

Det semistrukturerede interview gør det muligt for forskeren at være opmærksom på uforudsete temaer og svar, da man har mulighed for at stille opfølgende spørgsmål igennem hele interviewet (ibid.). Endnu en fordel ved det semistrukturerede interview er, at det sikrer en god interaktion mellem forsker og interviewperson. Da interviewguiden er uden fast struktur, betyder det, at forskeren kan stille spørgsmålene i præcis den rækkefølge, som passer til det enkelte interview (ibid.). Dette var særligt vigtigt i tilfældene, hvor jeg interviewede de samme tre indsatte to gange over tid, henholdsvis i efteråret 2020 og foråret 2021. Her var der netop flere redegørende spørgsmål, som ikke var relevante for dem igen, hvorfor jeg blot kunne springe over de spørgsmål. Det forbedrer samtidig interaktionen, at der er mulighed fra både forskeren og interviewpersonens side til at stille uddybende spørgsmål, da interviewpersonen på den ene side måske ønsker en anden formulering af et spørgsmål, mens forskeren på den anden side har mulighed for med de uddybende spørgsmål at sikre en fælles forståelse af interviewpersonens svar (ibid.).

En ulempe ved det semistrukturerede interview kan dog også være denne bøjelige struktur. Det betyder, at man ikke får interviewpersonens upåvirkede svar, da de altid vil være præget af spørgsmålet. Det gør det svært at komme helt tæt på interviewpersonernes livsverden (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 35). Man skal dog altid forstå interviewdata som kontekstbaseret viden, som skabes i interaktionen mellem forsker og interviewperson, og derfor kan denne viden aldrig blive neutral

(ibid.: 33). Derfor vil jeg vurdere, at semistrukturerede interviews har været en hensigtsmæssig måde at komme tættere på en forståelse af de indsatte tilværelse.

5.1.5. Interviewguide

I dette afsnit vil jeg præsentere tankerne bag udarbejdelsen af interviewguiden til de indsatte. Interviewguiden til både indsatte og behandlere kan ses i bilag 11, men interviewguiden til behandlerne vil ikke blive kommenteret på her.

Jeg har udarbejdet interviewguiden til de indsatte efter den interviewguide, som jeg brugte i forbindelse med mine tre interviews i efteråret 2020 i samarbejde med Center for Rusmiddelforskning. Interviewguiden er derfor blevet afprøvet tre gange allerede. Det er hensigtsmæssigt at afprøve sin interviewguide på denne måde, at lave et pilotinterview, da det sikrer, at interviewguiden også virker i praksis, og at den indfanger den information, som man ønsker at opnå (Bischoff & Klemmensen, 2012: 53). Det styrker samtidig gyldigheden af, hvad jeg har målt, da jeg med denne allerede afprøvede interviewguide ved, at jeg måler det, som jeg gerne vil måle. De tre interviews fra efteråret indgår på lige fod med de efterfølgende fem interviews med indsatte fra foråret 2021. Da der er sket en ny nedlukning siden mine første interviews, og at jeg har valgt at skifte problemstillingens fokus, har jeg siden efteråret 2020 og de første tre interviews redigeret i interviewguiden og tilsat spørgsmål, der favner det nye fokus og anden nedlukning.

Opbygning af interviewguide

Indledningsvis består interviewet af en briefing og debriefing. I briefing fortæller jeg om undersøgelsens formål, at jeg optager interviewet, og hvordan jeg kommer til at behandle interviewpersonens data fortroligt (Harrits et. al., 2012: 168). Før interviewet påbegyndes har interviewpersonerne igennem gatekeeperen fået en projektbeskrivelse med de samme informationer, som jeg fortæller i briefing. Desuden tilsendes en samtykkeerklæring, som de alle underskriver inden interviewets begyndelse. Jeg opnår derfor både skriftligt og mundtligt samtykke. Det viste sig at være fordelagtigt, da flere af interviewpersonerne gav udtryk for, at de ikke helt havde læst, hvad de skrev under på. Det kan være problematisk, da de så ikke ved, hvad de har sagt ja til.

For at belyse undersøgelsens problemformulering bedst muligt har jeg inddelt interviewguiden i fire delelementer. Der er tale om:

- (1) Indledende og redegørende spørgsmål om den indsatte og afdelingen, herunder også afdelingen før første nedlukning
- (2) Under nedlukningerne: hvad sker der konkret i forbindelse med nedlukningerne
- (3) Erfaringer under nedlukningerne: de indsattes reaktioner og oplevelser mm.
- (4) Konsekvenserne efter nedlukningerne

Disse fire elementer skal medvirke til at svare på, hvordan COVID-19 nedlukningerne har påvirket de indsattes tilværelse på stofbehandlingsafdelingen. Med denne opbygning sikrer jeg, at jeg får information om tilværelsen både før, under og efter nedlukningerne.

Interviewspørgsmål

I udformningen af interviewspørgsmålene har jeg haft et særligt fokus på at stille åbne spørgsmål, da det giver interviewpersonerne bedst mulige forudsætninger for at fortælle frit og righoldigt om deres erfaringer og perspektiver på nedlukningstilværelsen (ibid.: 155). Derfor består interviewguiden også hovedsageligt af overordnede åbne spørgsmål med en masse underordnede hjælpspørgsmål eller opfølgende spørgsmål. Hjælpspørgsmålene er mere præget af min forforståelse for emnet, hvorfor jeg indledningsvis forsøger ikke at lade det påvirke interviewpersonernes svar. De tjener som udgangspunkt udelukkende den funktion, at det sikrer mig, at interviewpersonerne kommer omkring de på forhånd udvalgte temaer for specialet. Jeg har desuden gjort brug af opfølgende spørgsmål løbende for at sikre en fælles forståelse af svaret for både interviewperson og interviewer, hvilket er med til at styrke gyldigheden af svarene (ibid.: 147).

Jeg har inddraget nogle teoretiske termer i formuleringen af mine spørgsmål, herunder 'struktur', 'tilpasning' og 'rutiner', da jeg vurderede dem forståelige for målgruppen. Det er begreber fra henholdsvis Birte Bech-Jørgensen og Erving Goffman. Et af underspørgsmålene lyder fx "Hvad betyder dine *rutiner* for dig på daglig basis?" (Bilag 11: 1). Med tilførslen af 'rutiner', som er udledt fra Bech-Jørgensens teoretisering om hverdagslivet, ville jeg sikre mig, at de indsatte reflekterede over deres hverdagsstruktur, hvad der skete med deres etablerede rutiner, og hvad de gjorde for eventuelt at skabe nye rutiner. Dernæst har jeg også brugt begrebet 'tilpasning' i nogle af underspørgsmålene, som især bruges af Goffman. Her lyder et spørgsmål "Hvordan *tilpasser* du dig den nye situation på afdelingen?" (ibid.). Her er tanken, at det skal få de indsatte til at reflektere over, hvilke greb de har taget i deres forandrede hverdag under nedlukningerne for at skabe orden og

struktur igen. Som skrevet tidligere i opgaven hjælper en teoretisk informeret undersøgelse til en *thick description* (Geertz, 1973).

5.1.6. Interviewsituationen

Grundet situationen med COVID-19 har jeg været nødt til at tage alternative metoder i brug i forbindelse med dataindsamlingen. Alle interviews blev derfor foretaget telefonisk både i efteråret 2020 og i foråret 2021 af hensyn til de sundhedsmæssige forholdsregler.

Det er næsten en forudsætning for forskning i disse tider, at interviews ikke foregår fysisk ansigt-til-ansigt, især når det gælder de kriminologiske målgrupper med udsatte borgere og *hard to reach populations*. Selvom ansigt-til-ansigt interviews ofte betragtes som 'den gyldne standard' for interviewet som metode i forhold til validitet, så udviser flere forskere en skepsis overfor denne holdning (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 36). Hannah Deakin og Kelly Wakefield mener blandt andet, at online-interviewet kan producere lige så gyldige data som ansigt-til-ansigt interviews (Deakin & Wakefield, 2013: 604).

Indledningsvis er der nogle ulemper ved at benytte telefoninterviews som metode. Det er blandt andet ikke muligt at aflæse interviewpersonens kropssprog og mimik, hvilket har betydning for afkodningen af stemningen eller reaktioner (Burnard, 1994: 68). Phillip Burnard skriver dog i den forbindelse, at det nogle gange kan være en fordel ikke at kunne se det nonverbale, da kropssprog ikke er lige så nemt at fortolke som det verbale. Det kan derfor resultere i, at forskeren kan være mere tilbøjelig til at tillægge betydning i en bevægelse eller reaktion, som faktisk ikke var der (ibid.). I mine interviews oplevede jeg særligt, at det var en udfordring som interviewer ikke at afbryde interviewpersonen i sin talestrøm, da det var svært at fornemme, hvornår vedkommende var færdig med at svare på et spørgsmål. Det kompenserede jeg for ved at bruge *silent probing*, som er, når intervieweren holder lange pauser, før man stiller næste spørgsmål. Dette giver nogle gange mere information end hvis intervieweren havde stillet et nyt spørgsmål (Bernard, 2017: 169). Det var en erfaring, som jeg allerede gjorde mig i efteråret 2020, hvorfor jeg har benyttet teknikken i samtlige interviews fra foråret 2021.

Der er også fordele ved at lave telefoninterviews. Burnard beskriver, hvordan en af de store fordele ved telefoninterviews er, at mange er mere tilpasse i denne interviewsituation, hvor de kan forholde sig nogenlunde anonyme (Burnard, 1994: 68). Dertil argumenteres der for, at ikke-fysiske interviews kan være en fordel, når man stiller følsomme spørgsmål, og at det derved giver rum til mere refleksive

svar, da interviewpersonerne føler sig mere anonyme og mindre udsatte i interviewsituationen end ved ansigt-til-ansigt interviews (Deakin & Wakefield, 2013: 605). Man kan dog også argumentere for, at det kan være sværere at tale om følsomme emner med en forsker over telefonen, da der ikke i lige så høj grad skabes en god relation og tillid mellem forsker og interviewperson gennem en telefon. I udførelsen af interviewene til dette speciale vil jeg mene, at denne metode har været tilfredsstillende under omstændighederne, da interviewpersonerne har virket trygge under interviewsituationen.

På baggrund af ovenstående refleksioner i samspil med den samfundsmæssige kontekst med håndtering af COVID-19 vil jeg derfor argumentere for, at telefoninterviews har været den mest hensigtsmæssige af de mulige dataindsamlingsmetoder til denne undersøgelse.

Relationen mellem forsker og interviewperson

Interaktionen mellem forsker og interviewperson er altafgørende for den viden, man opnår (Brinkmann & Tanggaard, 2010: 33). Det bliver centralt i kriminologisk forskning, da man ofte undersøger et følsomt emne med særlig udsatte målgrupper, hvorfor interaktionen mellem forsker og interviewperson fremkommer særlig vigtig.

Min relation til undersøgelsens interviewpersoner er stærkt præget af den landsdækkende bekæmpelse af COVID-19 og de dertilhørende restriktioner. Derfor har jeg overvejet, hvordan det er at udføre interviews om så sensitivt et emne udelukkende over telefonen. Det kræver typisk tillid og en god relation mellem interviewer og interviewperson, hvis interviewpersonen skal dele følsomme oplysninger. Derfor kan den manglende forudgående relation mellem interviewperson og forsker i dette speciale have påvirket undersøgelsen og svarenes validitet, hvis de indsatte ikke har haft tillid til at svare sandfærdigt på spørgsmålene. Det vil jeg reflektere over herunder.

Relationen var udfordret af manglende fysisk kontakt i rekrutteringsfasen og interviewfasen, da det kan være svært at skabe den samme tillid over telefonen, som man kan få ved at sidde ansigt til ansigt med et menneske. Jeg havde også et indtryk af, at en af de indsatte ikke var blevet placeret i et lukket rum for sig selv, da der kom folk forbi en enkelt gang, hvorved interviewpersonen stoppede sin talestrøm. Det kan derfor have været svært for vedkommende at fortælle informationer som enten stiller de medindsatte eller ansatte i et dårligt lys, hvilket kan påvirke validiteten i en negativ retning. Denne tendens til ikke at tale dårligt om sine medindsatte kan dog også have noget at gøre med de uskrevne regler, der eksisterer på afdelingen.

Sociale positioner kan også påvirke relationen mellem interviewperson og forsker, og dermed hvad der bliver sagt i et interview. Jeg har derfor overvejet, hvordan det har været at interviewe indsatte med stofproblemer som ung kvindelig akademiker, da sociale positioner ude i virkeligheden også hersker i en interviewsituation. Min oplevelse var, at de sociale positioner blev udvasket i telefoninterviewet, da jeg ikke konstant blev mindet om, at det var en indsat, som jeg interviewede, hvilket måske i højere grad var tilfældet, hvis jeg havde befundet mig i fængslet. På samme måde er det min opfattelse, at de indsatte blot brugte interviewet som en mulighed for at få nogen til at lytte til deres tanker og opråb omkring forholdene under nedlukningerne, og derfor måske opfattede interviewet mere som en samtale end et interview med en forskerautoritet. Det er svært at sige konkret, hvad de indsatte har følt, da jeg ikke har haft kontakt med dem siden interviewene sluttede, men jeg vil dog argumentere for, at relationen trods udfordringerne har været god, og at de indsatte har følt sig trygge nok i interviewsituationen til at dele ud af deres oplevelser.

5.2. Etik

I det følgende vil jeg reflektere over de etiske dilemmaer, der er opstået i forbindelse med undersøgelsen, hvor målgruppen er indsatte i fængsel. Her vil jeg fremhæve de to dilemmaer, der har været særligt fremtræden i forbindelse med dette speciale, henholdsvis anonymitetsdilemmaet og efterladelse af informanter. Inden for den kriminologiske forskning taler man også om *guilty knowledge* eller farlig viden, men da det ikke har været en fremtræden problematik i forbindelse med dette speciale, vil jeg ikke uddybe det yderligere her (Jensen, 2018: 190).

5.2.1. Pseudonymisering

Som forsker har man en pligt til at lave etisk forsvarlig forskning som et led i at beskytte sine informanter fra negative konsekvenser som følge af deltagelse i en given undersøgelse (Bengtsson & Mølholt, 2020: 194). Et vigtigt led i at beskytte informanterne er at sikre dem en vis grad af anonymitet. Herunder vil jeg fremhæve de relevante aspekter af anonymitetsproblematikken for denne undersøgelse.

Det er sjældent, at kvalitative forskere kan sikre deres informanter fuld anonymitet, da det kræver, at ingen, ikke engang forskeren selv, kan koble den indsamlede data til den enkelte informant (Kvale & Brinkmann, 2009: 195). Derfor har jeg også oplyst mine interviewpersoner om, at jeg vil behandle deres data fortroligt, hvem der har adgang til data, samt at de vil få et pseudonym og få fjernet deres

navn og personfølsom information allerede ved transskriptionen. Delvis anonymisering skabes ved at give mine interviewpersoner en pseudonymisering, hvor de ikke kan genkendes af andre i analysen og anden formidling af data, men de vil kunne genkendes af mig som forsker på specialet (ibid.). Endnu et anonymiseringsgreb er at gøre institutionen og feltet generelt uigenkendeligt i analysen, hvorfor jeg har valgt ikke at bruge dybdegående eller detaljerede beskrivelser af hverken indsatte, stofbehandlingsafdelingen eller institutionen.

Man taler også om en *lokal anonymisering*, som betyder, at informanter og andre på feltet trods pseudonymisering stadig kan genkende hinanden og dermed ikke er anonymiserede i forhold til hinanden (ibid.: 200). Hvis der ikke er lokal intern anonymisering i denne undersøgelse, kan det være et problem, da de ansatte kan igangsætte sanktioner på bagkant af undersøgelsen såsom ekstra urinprøvekontrol på interviewpersonerne. Det kan ske, hvis de ansatte fx opnår ny information om overtrædelse af fængslets regler, eksempelvis i forbindelse med hvem af dem der har haft tilbagefald til stofbrug. Det skal så vidt muligt undgås, da det ville være en negativ konsekvens ved deltagelse. Jeg har valgt at pseudonymisere alle de indsatte i håbet om, at ansatte og indsatte ikke kan genkende, hvem der er hvem, men det er svært som forsker at sikre lokal intern anonymisering. Det er nemlig ikke utænkeligt, at interviewpersonerne i dette tilfælde har snakket om nogle af problematikkerne under nedlukningerne med hinanden før eller efter interviewet, hvorfor de herfra kan have kendskab til hinandens udfordringer og holdninger. Dertil kommer det, at nogle af de samme problematikker bliver diskuteret til de individuelle samtaler med behandlerne, hvorfor det måske også ville være muligt for dem at gætte, hvem der er hvem. Det er desuden gatekeeperen, der har hjulpet med det praktiske i forbindelse med undersøgelsen samt andet personale, der fx har omstillet telefonsamtalerne mellem mig og interviewpersonerne, hvorfor disse også har kendskab til, hvem der har deltaget i undersøgelsen. Der kan derfor ikke opnås en fuld lokal intern anonymisering i dette tilfælde. Jeg vil dog vurdere, at der ikke er inkluderet ny viden eller *guilty knowledge* om tilbagefald, voldsepisoder eller lignende i dette speciale, der overtræder fængslets regler, og som behandlerne ikke allerede har kendskab til, hvorfor manglen på komplet lokal intern anonymisering ikke bør være problematisk.

Det er dog mit ansvar som forsker i dette speciale at finde en balancegang mellem anonymisering, præsentation af personlige fortællinger og ændringer af personlige informationer i forsøget på at sikre deltageres integritet i formidlingen af specialets empiri (ibid.: 203). I forsøget på at skabe en så god lokal intern anonymisering som muligt for interviewpersonerne, har jeg i analysen forsøgt at udelade selvinkriminerende udtalelser, der kan føres direkte tilbage til en interviewperson, og jeg har brugt

uspecificerede beskrivelser af de indsatte karakteristika såsom alder, domslængde, afsonet tid på afdelingen.

Alt i alt vil jeg vurdere pseudonymiseringen til at være tilstrækkelig, da hverken institution eller interviewpersoner kan genkendes i data, mens omstændighederne for dette speciale ikke gør det muligt at opretholde en komplet lokal anonymisering.

5.2.2. At efterlade informanter

Når man interviewer om et følsomt emne, er det vigtigt som forsker at forsøge bedst muligt at efterlade sine informanter i en sindstilstand, der ikke er forværret på grund af selve interviewet. Man skal overveje, hvilken følelse informanten sidder tilbage med. Denne efterladelsesproces har været særligt udfordret i forbindelse med dataindsamlingen, da det har foregået over telefonen. Vi kørte desuden på en tidsplan for interviewene samtidig med, at de indsatte havde daglige gøremål, som de skulle passe, fx en købmandstur, frokost osv. Derfor var der ikke tid til at sørge for, at de havde det godt efter interviewet, hvilket kan være problematisk, da der ikke skal forekomme negative konsekvenser af at deltage i en undersøgelse (Bengtsson & Mølholt, 2020: 194). I nogle tilfælde snakkede vi kort om selve undersøgelsen bagefter, og få interviewpersoner udtrykte, hvad de havde syntes om interviewet. Jeg havde ikke et indtryk af, at interviewpersonerne var blevet negativt påvirket af interviewet, og at alle tre interviewpersoner fra efteråret 2020 har valgt at deltage i et interview igen, kan også være med til at indikere, at det har været en god oplevelse for dem.

5.3. Databehandling

Herunder vil jeg præsentere bearbejdningen af data efter interviewprocessen. Jeg vil beskrive de benyttede transskriptionsregler, valget af kodestrategi og selve kodningsprocessen.

5.3.1. Dokumentation

En transskription er en oversættelse fra talesprog til skriftsprog (Kvale & Brinkmann, 2009: 200). Jeg laver denne 'oversættelse' af interviewmaterialet for nemmere at kunne arbejde med data og lave den efterfølgende analyse. Alle ti interviews er blevet optaget på diktafon og kort tid efter blevet transskriberet.

Transskriptionen kan forstås som den første analytiske proces, da man på forhånd tager nogle valg om, hvad der skal transskriberes, og hvordan der skal transskriberes. Disse valg træffes blandt andet ud fra undersøgelsens formål og tidshorizonten på undersøgelsen (ibid.: 202). Jeg har valgt at transskribere alle interviews næsten ordret i et ønske om at få så præcise informationer ud af interviewet som muligt (Harrits et al., 2012: 171-172). Det valgte jeg, da jeg ønskede at have alle interviewpersonernes fulde data til rådighed i forbindelse med analysearbejdet. Med adgang til alt interviewmateriale er det nemmere at have en åben og eksplorativ tilgang, da jeg ikke allerede ved transskriptionsfasen udvælger, hvilke passager der er mere vigtige end andre. Fordelen ved at jeg selv har interviewet og transskriberet samtlige interviews er, at 'oversættelsen' fra lydfil til transskription er konsistent. Steinar Kvale og Svend Brinkmann pointerer, at forskere, der transskriberer deres egne interviews til en vis grad vil huske sociale og emotionelle aspekter af interviewet, hvilket er en fordel, da man allerede dér har påbegyndt meningsanalysen (Kvale & Brinkmann, 2009: 202).

Jeg har transskriberet ud fra nogle faste transskriptionsregler, som er opsat med tanke om, at jeg ikke ønskede at lave en detaljeret sproglig analyse af data, men derimod nærmere en meningsanalyse af interviewpersonernes erfaringer og perspektiver på tilværelsen i fængsel under nedlukningerne. Derfor har jeg valgt ikke at transskribere 'øh', da det kan virke meningsforstyrrende. Jeg har heller ikke nedskrevet, når min validerende probing som interviewer flyder ind i svarene fra interviewpersonerne, fx 'ja', 'okay' osv (Harrits et. al., 2012: 158). Ellers har jeg forsøgt at transskribere så ordret som muligt med gentagelser af ord, dialektiske udtalelser til en vis grad samtidig med, at jeg har angivet 'pauser', 'latter', 'suk' og lignende, se bilag 1-10.

5.3.2. Kodestrategi

Specialets empiri, bestående af ti semistrukturerede interviews, vil blive behandlet efter principperne for tematisk kodning. Den tematiske kodning skal medvirke til at finde de analytiske mønstre i empirien og skabe et systematisk overblik af data. Ifølge Nigel King og Christine Horrocks er et tema noget, der dels gentager sig i data, og dels er forskelligt fra hinanden, selvom nogle overlap er uundgåelige. Desuden er det vigtigt at forstå, at forskeren har indflydelse på temaerne i forbindelse med tilvalg og fravalg (King & Horrocks, 2010: 149).

I kodningsprocessen vil jeg følge King og Horrocks tre trin for tematisk kodning.

- 1) Trin 1: *Deskriptiv kodning*. Her gennemlæses transskriberingerne, hvor læser har fokus på at overstrege relevante steder i teksten. Overstregningerne gives korte deskriptive beskrivelser knyttet til data.
- 2) Trin 2: *Fortolkende kodning*. I dette trin bliver de deskriptive koder grupperet, og der angives fortolkende koder, som indfanger meningen i grupperingerne.
- 3) Trin 3: *Overordnede temaer*. Til sidst angives temaer, som repræsenterer hovedkoncepter i analysen. Disse hovedkoncepter er typisk teoretisk begrundede (ibid.: 152-156).

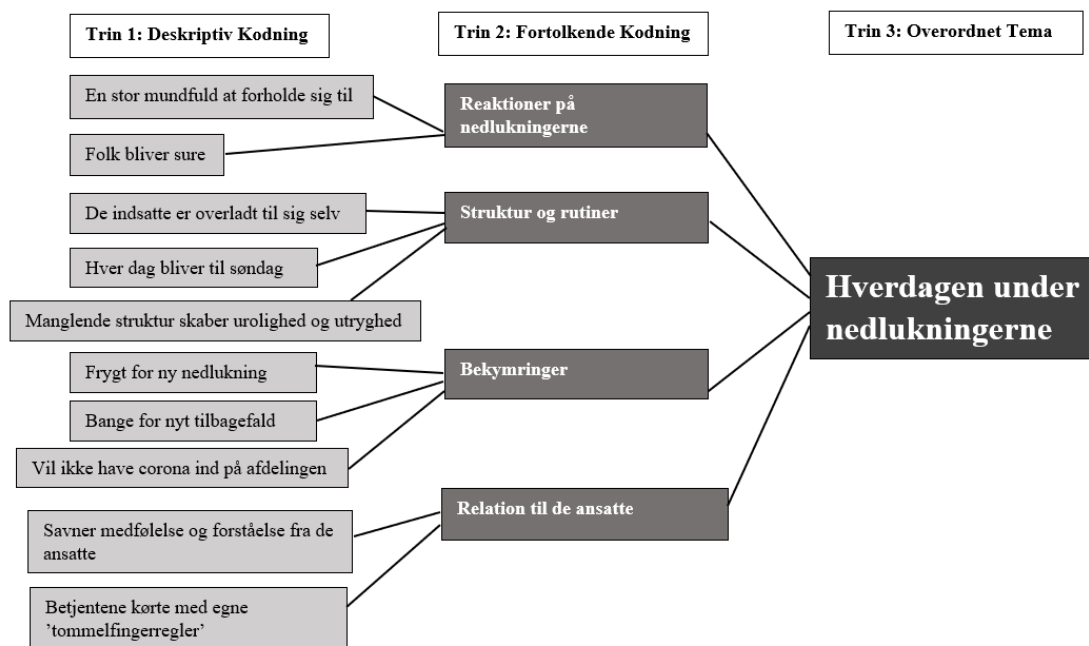
Kodningsprocessen skal forstås som en cyklisk proces med en åben og induktiv begyndelse i modsætning til en lineær proces fra trin 1 til trin 3 (ibid.: 152). Jeg har selvstændigt foretaget alle trin i kodningsprocessen. Det skaber ensartethed i kodningen.

Den fortolkende kodning førte til følgende fire overordnede tematikker:

- 1) Hverdagen før nedlukningerne
- 2) Hverdagen under nedlukningerne
- 3) Tilpasning til nedlukningstilværelsen
- 4) Hverdagen efter nedlukningerne

Transparens i kodningsprocessen skal medvirke til at styrke specialets reliabilitet, da jeg gør processen så gennemsigtig som muligt, så andre vil være i stand til at gentage en lignende undersøgelse (Riis, 2012: 353). Derfor illustreres herunder med et eksempel, hvordan processen fra deskriptive koder til overordnet tema er udført med udgangspunkt i temaet 'Hverdagen under nedlukningerne'. De øvrige tematikker kan ses i bilag 12:

Figur 1: Kodningsproces over tematikken 'Hverdagen under nedlukningerne'

(Bilag 12)

For overskuelighedens skyld har jeg ikke medtaget alle deskriptive koder i de enkelte kodningsfigurer, men disse bidrager stadig til en gennemsigtighed i selve kodningsprocessen i forbindelse med behandlingen af specialets empiri. Specialets analysestrategi vil dermed gå ud på at analysere og diskutere de fire overordnede temaer (King & Horrocks, 2010: 165).

I specialets næste afsnit vil jeg starte analysen af den indsamlede data.

6. Analyse

I dette afsnit vil jeg kigge nærmere på besvarelsen af problemformuleringens spørgsmål om, hvordan COVID-19 nedlukninger har påvirket indsattes tilværelse på en stofbehandlingsafdeling. Specialets analyse og diskussion vil tage udgangspunkt i de fire overordnede temaer som resultat af kodningen. 'Hverdagen før nedlukningerne' vil være en analyse af de indsattes hverdag i totalinstitutionen, og hvad der skaber et meningsfuldt hverdagsliv. 'Hverdagen under nedlukningerne' vil belyse, hvilke forandringer der sker i de indsattes hverdagsliv, og hvordan det påvirker de indsatte og relationerne på afdelingen. Sidste del af analysen vil fokusere på, hvordan de indsatte tilpasser sig til nedlukningstilværelsen. De to nedlukninger vil ikke blive behandlet separat, men perioderne med

nedlukninger forstås derimod som en bølgegang af forandringer, der er gået op og ned i løbet af det seneste år.

6.1. Hverdagen før nedlukningerne

I dette afsnit vil jeg undersøge, hvordan de indsattes tilværelse så ud på stofbehandlingsafdelingen før nedlukningerne indtraf. I forståelsen af, hvordan nedlukningerne har påvirket de indsattes tilværelse, er det vigtigt at kigge på deres hverdag før nedlukningerne og den kontekst, som de befinder sig i. Derfor vil jeg indledningsvis belyse de indsattes tilværelse i en kontekst af totalinstitutionen, og denne konteksts betydning for de indsattes tilværelse, muligheder og adfærd. Derudover vil jeg analysere de indsattes hverdagsliv før nedlukningerne med Bech-Jørgensens begreber med henblik på, hvad der skaber et hverdagsliv med orden.

6.1.1. En stofbehandlingsafdeling i en totalinstitution

Det er vigtigt at forstå specialets empiri i en totalinstitutionskontekst, da Goffman påpeger, at den mest betydningsfulde faktor i en klients udvikling under et ophold i en institution, er selve institutionen, og alt hvad denne indebærer (Goffman, 2019).

Totalinstitutionen er karakteriseret ved, at mange menneskers behov varetages igennem bureaukratisk organisering af store grupper af mennesker, uanset om det er nødvendigt, eller om det er effektivt (ibid.: 13-14). Det blev tydeligt i interviewene, at de indsatte og fængselsledelsen ikke altid var enige om, hvad der var nødvendigt og effektiv praksis. Mikkel ser det eksempelvis som en nødvendighed, at der er mulighed for udgang, da det ellers forsinker afsoningsforløbet ved, at han fx ikke kan komme ud på prøveløsladelse, før han har gået et særligt antal udgange (Bilag 8: 14). Det har man enten ikke vurderet som nødvendigt eller muligt fra fængselsledelsens side. Denne beslutning hænger dog højest sandsynligt sammen med de overordnede retningslinjer, som samfundet skal følge i forbindelse med bekæmpelsen af COVID-19. Beslutningen afføder dog stadig manglende forståelse fra de indsattes side. Mikkel ser det derfor ikke som nødvendig og effektiv praksis, at udgang lukkes ned i disse perioder, ikke kun for hans afsoning, men også for selve fængslets funktion. Han påpeger, hvordan fængslet kommer til at få problemer med at gå udgange med alle de indsatte, som har fået deres udgang afbrudt under nedlukningerne, når landet åbner op igen. Der er nemlig i forvejen mangel på mandskab, og alle skal have udgang på samme tid (ibid.).

Det er også karakteristisk for totalinstitutionen, at den indsatte er afskåret fra viden om hans videre skæbne. Den indsatte er ikke med i beslutningsprocessen, og det giver en særlig basis for afstand fra og kontrol med de indsatte (Goffman, 2019 [1961]: 15). De indsattes uvidenhed med hensyn til deres egen skæbne er til stede normalvis, men den bliver særligt forstærket under perioderne med nedlukninger. Det skyldes, at hverken personale eller ledelse ved meget om, hvad der har skullet ske, særligt under første nedlukning. Dette har gjort, at de indsatte har følt sig overset og har haft svært ved at finde en mening med det hele. Når de indsatte bliver taget ud af beslutningsprocessen og i stedet sidder i uvished, så *”bliver man pisseforvirret. Hvad skal man egentlig tro på? (...) Så det gør jo, at du går og bliver mere og mere frustreret”* (Bilag 4: 16).

Sidst indeholder totalinstitutionen en indbygget asymmetrisk magtrelation mellem de bevogtede indsatte og de vogtende ansatte. De indsatte befinder sig i en underordnet position i forhold til personalet. Der er hermed en social afstand mellem de to grupper, både statusmæssigt og hierarkisk (Minke, 2012: 45). Denne asymmetriske magtrelation skaber en os-dem-relation mellem de to grupper. Det illustreres direkte i et citat fra Mikkel:

”Jamen, hvis der sker et eller andet, så snakker man, man fortæller ikke til betjentene, selvom det skal man kunne jo. Man har ikke lyst til at få sådant et label på sig, som at være en ’rotte’, sådan en der går ind og sladrer til de voksne om, hvad det er, der foregår. Man ordner selv problemerne” (Bilag 8: 8).

Her ses tydeligt, hvordan der hersker en os-dem-tankegang på afdelingen. Selv hvis de indsatte er utilfredse med noget, går de ikke til de ansatte med problemerne. Jeg vil uddybe problematikken med relationen mellem indsat og ansat i afsnit 6.2.3.

Det er altså tydeligt, at de indsatte er påvirket af institutionens *totale* karakter. Der skabes desuden en dybere kløft mellem indsatte og ansatte fordret af institutionens rammer og nedlukningerne, når de indsatte fjernes fra beslutningsprocessen, og der findes en mærkbar asymmetrisk magtrelation mellem totalinstitutionens to grupper.

6.1.2. De indsattes rutiner før nedlukning

Indledningsvis er det vigtigt at forstå, hvilke rutiner og hvilken hverdag, der går forud for nedlukningerne for at forstå de efterfølgende forandringer i hverdagslivet.

”Jamen, så får vi åbnet vores døre klokken otte om morgenen, og så er der medicin 8.30, og klokken ni, der er walk-and-talk på fodboldbanen, og så klokken ti, der har vi gruppe[terapi], til klokken halv tolv, og klokken tolv, der er der middagsmad (...) og igen klokken et, der skal vi i gruppe” (Bilag 8: 1).

Sådan beskriver Mikkel en helt almindelig hverdag uden restriktioner før nedlukningerne. Hverdagen er fyldt med aktiviteter, men efter aftensmaden er der ikke flere faste aktiviteter, hvorfor de indsatte bruger den resterende tid på fx bordfodbold, bordtennis eller bare hygge, inden de låses inde på cellen kl. 20 (ibid.).

Hverdagslivets orden er skabt af selvfølgeligheder. Denne orden opretholdes af hverdagens upåagtede aktiviteter, som består af genkendelser og gentagelser. Gentagelserne fungerer som aktiviteter, der strukturerer hverdagen (Bech-Jørgensen, 1994: 249). De indsattes hverdagsliv struktureres derfor af deres vækning hver morgen kl. 08.00, deres medicin en halv time senere, en walk-and-talk på banen, behandling og rutiner omkring madlavning og rengøring. Disse gentagelser og genkendelser i dagens program er med til at skabe orden i de indsattes hverdag. Andrea, en behandler på afdelingen uddyber, hvorfor rutiner og struktur er et vigtigt fokus på stofbehandlingsafdelingen:

”Ellers så giver det meget utryghed og frustrationer (...) bare det, at vi laver det mindste om i programmet, det giver frustrationer her (...) folk de skal helst vide, hvad de skal, og vi skal helst gøre det samme hver evig eneste dag” (Bilag 10: 3).

Her illustreres det tydeligt, hvordan hverdagens rutiner er med til at skabe orden i de indsattes tilværelse, og hvad der sker, hvis der ændres på den struktur. Weekenderne på afdelingen falder dog udenfor denne struktur. Her har de indsatte ikke på samme måde et dagsprogram fyldt med aktiviteter til at give dagen mening. Jeg vil kommentere yderligere på dette i afsnit 6.2.1. Det er derfor de faste dagsprogrammer centreret omkring behandlingen, der skaber de indsattes meningsfulde hverdag før nedlukningerne.

6.1.3. Delkonklusion

I dette afsnit har fængselskonteksten og de indsattes rutiner før nedlukningerne været i fokus. Totalinstitutionens rammer påvirker de indsattes relation til de ansatte på grund af indsattes opfattelser af fængslets praksis som værende ineffektiv, og at de indsatte fjernes fra beslutningsprocessen. Desuden eksisterer der en indbygget os-dem-relation mellem de indsatte og

ansatte på afdelingen. De indsattes meningsfulde hverdagsliv før nedlukningerne skabes af fængslets rutiner og stramme dagsprogram i hverdagen. Weekenderne var dog ikke præget af rutiner, hvorfor de følte særligt lange og mindre meningsfulde. Dette er udgangspunktet for at begynde en analyse af, hvad der sker med de indsattes tilværelse, når de indsatte oplever forandringer i hverdagslivet med fængslets pludselige nedlukning.

6.2. Hverdagen under nedlukningerne

Ud af det blå kommer meldingen om, at fængslet lukker ned. De indsatte har ingen anelse om, at deres hverdag fra d. 12. marts 2020 vil blive vendt op og ned. De gik fra at have en hverdag på og udenfor afdelingen med en masse forskellige aktiviteter til at være 23 timer isolerede og låst inde på deres afdeling. Kun en times gårdtur bliver brugt udenfor selve afdelingen (Offersen et. al., 2021: 10). Helt konkret lukkes der ned for fængslet ved, at behandlere ikke får lov at komme på arbejde i fængslet, og derfor skal den individuelle behandling foregå over telefon, mens gruppeterapien udgår. John forklarer, at *”vi ikke kunne komme til købmanden, vi kunne ikke komme på biblioteket, vi kunne ikke komme ud, vi kunne ikke komme ned i hobby, vi kunne ingenting overhovedet”* (Bilag 3: 1). Dertil lukkede både besøg og udgang helt ned under første nedlukning. Til anden nedlukning med start i december 2020 var der ændret ved, at de indsatte måtte få besøg af tre nære pårørende. Ellers mente de indsatte ikke, at der var den store forskel på tilværelsen under første og anden nedlukning, selvom flertallet dog mente, at de blev bedre oplyst under anden nedlukning og, at der var tænkt mere på, at man ikke bare lukkede alt ned (Bilag 4: 14; Bilag 5: 6; Bilag 7: 9; Bilag 8: 5).

I denne del af analysen vil jeg tage udgangspunkt i de to nedlukningsperioder med henblik på at undersøge, hvilke forandringer der sker i de indsattes tilværelse, når fængslerne lukkes ned. Analysen vil tage udgangspunkt i Bech-Jørgensens begreber om hverdagslivet, og jeg vil desuden inddrage Clemmers prisoniseringsteori i en analyse af de indsattes relation til de ansatte.

6.2.1. Hverdagens forandringer

Nedlukningerne på stofbehandlingsafdelingen forstås med Bech-Jørgensens begreber som et *brud* på hverdagslivet. Det er den mest omfattende forandring, der kan ske i hverdagslivet, da der sker et brud på de selvfølgelige og upåagtede aktiviteter, som skaber en meningsfuld hverdag (Bech-Jørgensen, 1994: 111). Bruddet på de indsattes upåagtede hverdagsaktiviteter ses tydeligt i Johns udtalelser. Han

fortæller, at hverdagen under nedlukningerne forløber sig således, at de bliver vækket klokken otte om morgenen, som de plejer og:

”så gik vi ud og satte noget kaffe over, så ventede vi på, at der var medicin (...) og så sætter man sig i sofaen og fortæller nogle røverhistorier, drikker lidt kaffe, går ud og får sig en smøg, får lidt at spise og så er det egentlig bare at få tiden slået ihjel, du ved, så går du egentlig bare frem og tilbage og...” (Bilag 3: 3).

Citatet viser en stor kontrast til beskrivelsen af rutinerne fra før nedlukningen i forrige afsnit. John viser her, hvordan de indsattes upåagtede hverdagsaktiviteter er væk under nedlukningerne. Rutinen med de mange gentagelser af aktiviteter hver dag er pludselig væk, hvorfor dagene blot går ud på at slå tiden ihjel. Mikkel fremhæver, hvordan tilværelsen under nedlukningerne mangler struktur, og det gør, at det føles som om *”vi gik i sådan en zombieverden”* (Bilag 2: 3). I den forbindelse fremhæver Andrea, hvordan hun havde et indtryk af, at hverdagene blev som søndag for de indsatte under nedlukningerne. 'Søndag' bliver betegnelsen for en dag, hvor ingenting sker på afdelingen, også uden nedlukninger, fordi der ingen aktiviteter er for de indsatte og hverdagens rutine er væk (Bilag 10: 3). Peder tilføjer, at weekenderne normalvis netop er lange og kan være problematiske, da man kommer ud af sin rutine efter hverdagens fulde dagsprogrammer. Han siger:

”jeg kan jo tydeligt mærke weekenderne, de er fandme lange [griner] (...) fordi man får den der rutine der, og så i weekenderne, så sker der jo ingenting, det er næsten ligesom, hvor der var helt nedlukket, og behandlerne slet ikke var her” (Bilag 6: 2).

De meningsgivende aktiviteter er derfor ikke til stede på samme måde på tværs af alle ugens dage. Bruddet på hverdagslivet med nedlukningerne kan derfor opleves som en uge kun bestående af søndage. Det afhænger af den enkelte indsatte, hvor hårdt de oplever bruddet, og hvor gode de hver især er til at skabe en form for rutine for dem selv under nedlukningerne, men særligt hos fire ud af fem indsatte opleves bruddet hårdt.

Det bliver ragnarok på afdelingen

Bech-Jørgensen forstår *skred* som en længerevarende forandringsproces, der kommer efter en vis mængde af forskydninger i selvfølgelighedens symbolske orden er sket (Bech-Jørgensen, 1994: 113). Hun giver eksemplet med et skred i opfattelsen mellem tid og aktiviteter hos arbejdsløse kvinder. Samme skred i den tidsmæssige selvfølgelighed er til stede hos de indsatte. Det fremstår tydeligt,

hvordan der er forskel på, hvordan de indsatte omtaler tid, når de skal beskrive deres rutine før nedlukningerne og under nedlukningerne. Fx siger Mikkel om tiden efter aftensmad, hvor de indsatte på en hverdag før nedlukningerne, ikke havde nogle planlagte aktiviteter: *”Og så er der ellers ikke mere, man sådan skal deltage i. Så står den ellers bare på hygge og bordfodbold og bordtennis, og hvad vi ellers kan finde ud af”* (Bilag 8: 2). Her bliver tiden uden planlagte aktiviteter altså beskrevet som tid til hygge. Når de indsatte derimod beskriver tid uden aktiviteter under nedlukningerne, så er det med en anden tone, som det fx er vist i citaterne ovenover. Her fortæller både John, Mikkel og Peder, hvordan tid er blevet til noget, der bare skal overstås i stedet for noget, som skal nydes.

Andrea fortæller om meningsændringen blandt de indsatte i forhold til at miste behandlingen som en del af deres hverdagsaktiviteter:

”Jeg tror, det er sådan lidt dobbelt. Jeg tror både de nogle gange synes, det er rart, at der ikke er forventninger til dem, og at de skal i gruppe, det er ikke altid lige nemt og lige rart (...) og så når der er gået noget tid, så begynder dagene at blive lange” (Bilag 10: 9).

Andrea fortæller her, hvordan hun tror, at nogle af de indsatte først oplever en følelse af lettelse over, at behandlingen er afbrudt i en periode, fordi det tager hårdt på de indsatte at være i behandling, men efter et stykke tid begynder de at mangle behandlingen til at fylde dagene ud med. Karsten udtrykker også, hvordan behandlingen er vigtig, da den dræner de indsatte for energi, og at det netop giver interne stridigheder, hvis de indsatte har for meget energi (Bilag 5: 2). Tid er dermed ikke kun gået fra at være en periode, hvor man kan slappe af og hygge sig til at være langsommelig og kedelig, men der er også sket et skred i den tidsmæssige selvfølgelighed i forhold til, at tid under nedlukningerne forstås som noget, der fordrer konflikter. Mikkel forklarer:

”Man glemmer, vi sidder bare derinde, og mange af os vi er vant til, når vi keder os, jamen så bliver det ragnarok (...) diskussioner, folk der bliver vrede på hinanden, og diskussioner med betjente. Det er jo klart, når vi ikke har noget at give os til” (Bilag 2: 4).

Tid bliver her en katalysator for konflikter blandt de indsatte, da den tid som normalt var fyldt ud med daglige aktiviteter, er tom, og derfor bliver tiden fyldt ud med noget andet, nemlig interne stridigheder. Det tidsmæssige skred påvirker derfor relationen mellem de indsatte på afdelingen i perioderne med nedlukninger. John beskriver også, hvordan det er problematisk med overskydende tid for særligt denne afdelings målgruppe med stofbrugere:

”Når man har det der misbrugstendens i sig, så begynder man at tænke ”nej, hvor har jeg brug for at komme væk fra den her virkelighed, fordi jeg kan slet ikke magte at være i det (...) altså jeg har brug for at slukke for alt det der, jeg ikke ved noget om, og ikke kan få noget at vide om”, så man bliver lidt søgende. Så man begynder at tænke muligheder for at blive påvirket, ikk’?” (Bilag 3: 4).

Tid bliver her et rum for tilbagefald til stofbrug, som ikke i lige så høj grad var til stede før nedlukningerne i en hverdag, der er præget af struktur og rutine. Både Mikkel, John, Peder og Andrea giver eksempler på, hvordan kedsomhed fordrer flere konflikter blandt de indsatte under nedlukningerne (Bilag 2: 4; Bilag 3: 2; Bilag 6: 8; Bilag 10: 4). Det er dog vigtigt at pointere, at ikke alle indsatte har haft denne oplevelse. Frank mener ikke, at der er kommet flere skænderier under nedlukningerne, men han mener dog stadig, at tiden er blevet lang (Bilag 7: 4).

Generelt har de indsatte derfor oplevet et skred i den tidsmæssige selvfølgelighed, da tid, eller fritid, gik fra at være noget positivt, hvor man kunne slappe af eller hygge sig til at være noget negativt, som enten blot skal overstås, skaber flere konflikter eller fordrer tilbagefald til stofbrug.

Tid har generelt en særlig betydning i en fængselskontekst. På engelsk siger man fx med et slangudtryk ’doing time’ om at sidde i fængsel. Det kan derfor indikere, at tid generelt er noget, der skal slås ihjel, når man sidder i fængsel, som også eksemplificeres ovenfor. Tid har ikke samme betydning i denne fængselskontekst, som den ville have udenfor murene, hvor tid er yderst værdifuldt. De indsatte mærker her, at tiden kun er værdifuld, hvis den er frivillig og sjælden i deres hverdag. Før nedlukningerne er de indsattes fritid sjælden, da hverdagene er fyldt op med aktiviteter og faste gøremål og pligter, hvorfor tiden her opleves som perioder, hvor man kan slappe af og hygge sig. Med nedlukningerne sker ændringen i denne opfattelse, da fritiden pludselig bliver altomfattende i de indsattes hverdag, hvorfor fritiden ikke længere er frivillig og sjælden, og derfor bliver den mindre meningsfuld og føles lang og kedsommelig.

6.2.2. Hvad betyder manglen på struktur for de indsatte?

Ovenfor har jeg givet eksempler på, hvordan de indsatte oplever forandringerne i deres nedlukningstilværelse. Herunder vil jeg derfor skitsere, hvad det betyder for de indsatte, at de oplever disse forandringer.

Struktur bliver påpeget som vigtig del af behandlingsstrategien på stofbehandlingsafdelingen. Andrea fortæller, at *”dem der sidder på den her afdeling, de fungerer bare bedst, når der er struktur og når*

de ved, hvad de skal. Ellers så giver det meget utryghed og frustrationer” (Bilag 10: 3). I tillæg forklarer Mathilde, at der er stor forskel på, hvordan de indsatte hver især håndterer manglen på struktur, da nogen er bedre til at skabe deres egne rutiner end andre (Bilag 9: 10).

Rutinerne er med til at holde de indsatte i gang. Det påpeger John, når han siger: *”jeg er jo sådan indbygget, at når det er noget, der er træls at arbejde med, så lader jeg det bare ligge, og det gør man jo ikke, når der er behandlere og alt det”* (Bilag 4: 7). Derfor er det vigtigt for de indsatte med struktur og en rutinepræget hverdag, da de ellers kommer til at falde hen. Flere af de indsatte giver samtidig udtryk for, at de bliver ugidelige af ikke at have nogle faste rutiner. John fortæller endvidere, at de indsatte tog den nemmeste udvej under nedlukningerne, fordi der ikke var nogen eller noget til at sørge for, at de lavede deres daglige aktiviteter, såsom rengøring:

”og vi er lige den slags mennesker, som vi jo er, så [vi] springer som regel den nemmeste vej, og det er jo at lade vær med at spørge efter opgaver [til behandling], og det er at lade vær at ringe og snakke med behandlerne, som vi så havde mulighed for” (Bilag 3: 2).

Denne ugidelighed er også noget, som både Mikkel og Peder giver udtryk for, at de oplever under nedlukningerne (Bilag 2: 3; Bilag 6: 4). Karsten fortæller om at få vendt op og ned på hverdagen i forbindelse med nedlukningerne:

”Jamen, det, det var kaos. Det var ren kaos, det var det. Og det var, altså, at gå fra at have en hverdag og så til bare, ja, at vi sådan set var låst inde på afdelingen ... Ja, ti mand og så skulle vi selv få dagen til at fungere, det var lidt strengt” (Bilag 5: 3).

Kaos er netop, hvad Bech-Jørgensen siger, at der sker, når man oplever et brud med hverdagens orden skabt af selvfølgeligheder. Da de indsattes symbolske orden af selvfølgeligheder er brudt op som følge af nedlukningerne, så er det mangfoldige og foranderlige hverdagsliv blevet oplevet som et uforudsigeligt og uoverskueligt kaos (Bech-Jørgensen, 1994: 13). Det er dog ikke alle de indsatte, der oplever forandringerne lige så hårdt, da Frank giver udtryk for, at han ikke har oplevet restriktionerne som værende lige så indgribende som resten af de indsatte fortæller (Bilag 7: 4). De indsatte føler derfor generelt, at hverdagen er blevet kaotisk, og at de er blevet mere ugidelige som konsekvens af forandringerne, dog med undtagelse af Frank.

6.2.3. De indsatte er overladt til sig selv

En stor forandring i de indsattes overvågede tilværelse i fængsel i forbindelse med nedlukningerne er, at de pludselig er overladt næsten helt til dem selv hver dag. Behandlerne var hjemsendt og fængselsbetjentene kom næsten udelukkede for at åbne døre og håndtere cellekald (Bilag 2: 4). Herunder vil jeg analysere, hvordan nedlukningerne har påvirket de indsattes relation de ansatte. Dette er vigtigt i en analyse af de indsattes tilværelse under nedlukningerne, da de indsatte på afdelingen i disse perioder udelukkende har omgang med hinanden og de ansatte, hvorfor relationerne har stor betydning for den daglige tilværelse på afdelingen.

Som pointeret tidligere påvirker de indsattes ændrede opfattelse af tid den interne dynamik på afdelingen blandt de indsatte, da det fordrer flere konflikter bestående både af vold, skænderier og diskussioner. Men den overskydende tid i hverdagene præger også relationen til de ansatte. De indsatte fremhæver fraværet af personale på afdelingerne. Det skyldes, at fraværet af personale har gjort tilværelsen på afdelingen mere hård i perioderne med nedlukning.

Karsten forklarer, hvordan behandlingen giver afløb for nogle ting i dagligdagen, når han siger: *"når der er nedlukket, så er der meget mere, indbyrdes stridigheder, det er der. Folk går og irriterer hinanden"*. Og til spørgsmålet om, hvorvidt der ikke plejer at være lige så mange indbyrdes stridigheder før nedlukningerne, svarer han: *"nej, der er ligesom også, man kan få afløb, når behandlerne er her, det er svært, når de ikke er her"* (Bilag 5: 3). Hermed forklarer Karsten, at behandlerne mangler på afdelingen under nedlukningerne, da de er med til at give afløb for frustrationer, som ellers ender med at gå ud over hinanden eller andet personale såsom fængselsbetjentene. Det bliver også tydeligt, hvordan fraværet af personale på afdelingen skaber et rum for interne konflikter, da de indsatte er overladt helt til dem selv på afdelingen i hverdagen. Det bekræfter Mikkel, når han fortæller, at jo mindre personalet er på afdelingen, *"så er der større chance for, at der sker ting og sager"* (Bilag 8: 8).

Prisonisering er kendetegnet ved fængselsoppositionel adfærd, normer og holdninger (Minke 2012: 22). En af disse holdninger er blandt andet, at indsatte ikke samarbejder med fængslets ansatte og ikke rapporterer om andre medindsatte til fængselssystemet (ibid.). Der findes også eksempler på fængselsoppositionel adfærd hos specialets interviewpersoner, og herunder vil jeg argumentere for, at denne adfærd, og prisoniseringsgraden, er blevet forstærket under nedlukningerne.

En evaluering fra Center for Rusmiddelforskning viser, at indsattes relation til ansatte generelt er bedre på en stofbehandlingsafdeling i forhold til på andre fællesskabsafdelinger (Kolind, 2019: 51).

Nogle af de indsatte udtrykker også, at de har manglet behandlerne under nedlukningerne, blandt andet til at dyrke sport eller lave andre aktiviteter med, som både Mikkel, John og Peder fremhæver (Bilag 2: 2; Bilag 3: 2; Bilag 6: 2). Mathilde fortæller også, hvordan behandlernes daglige omgang med de indsatte forbedrer relationen, da de lærer meget om, hvordan de indsatte fungerer socialt, og hvordan de fx reagerer på et nederlag på fodboldbanen, hvilket de så kan arbejde med i de individuelle samtaler (Bilag 9: 2). Der virker derfor til at være en relativt god relation mellem behandlerne og de indsatte, selvom de indsatte også lever efter fængslets uskrevne regler om fx ikke at være en 'rotte'. Men da nedlukningerne rammer, bliver der mindre tid til relationsarbejdet, da behandlerne fysisk flyttes fra afdelingen, og det har fordret nogle mere negative holdninger om personalet.

En indsat fortæller:

"Vi følte i hvert fald ikke, at de prøvede at forklare os tingene. Det følte vi ikke, vi følte bare, at de var fuldstændig ligeglade. Og de næsten grinte over, at de bare kunne gå ind og ud, som de ville jo. Fortælle om, hvordan de har været samlet for at spille kort og ting i deres fritid, selvom at de også havde fået besked på, at i deres fritid skulle de kun forholde sig til familien og ting" (Bilag 2: 8).

Her ses det tydeligt, hvordan de indsatte har haft et anstrengt forhold til fængselsbetjentene under nedlukningerne, da de ikke føler, at de har overholdt restriktionerne, og at de indsatte derfor føler, at nedlukningerne kun er gået ud over dem. Det skaber en manglende forståelse fra de indsattes side overfor fængselsbetjentenes adfærd. Det styrker både institutionens indbyggede os-dem relation mellem de indsatte og fængselsbetjentene, og de indsattes prisoniseringsgrad. Det er dog ikke kun fængselsbetjentene, som de indsatte er utilfredse med. En anden indsat nævner, at han ville ønske, at behandlerne havde taget restriktionerne mere seriøst:

"Og det kan godt undre mig lidt, at behandlere, de har ikke engang mundbind på. Og jeg har sagt det til flere af dem, fx "hey, du må gerne lige holde lidt afstand til mig", fordi jeg skal da ikke have corona, fordi hvis jeg får corona, så får jeg da ikke lov til at gå udgange jo, så bliver jeg isoleret jo" (Bilag 2: 10).

Han udtrykker derfor et ønske om, at behandlerne havde taget restriktionerne mere seriøst, da konsekvenserne for de indsattes afsoningsforløb er store, hvis de bliver smittede. Andrea giver selv udtryk for, at hun kunne mærke, at der var skabt en ny kultur under nedlukningerne, som gik ud på, at de indsatte ikke talte med behandlerne. Det er et tegn på, at de fængselsoppositionelle holdninger er blevet styrket under nedlukningerne. Hun siger: *"der var desværre opstået sådan en kultur af, man*

snakker ikke med behandlerne, og det var jo sikkert også fordi der var nogle lidt stærkere styrende her, der kom sådan lidt 'vi snakker ikke med behandlere' ” (Bilag 10: 7). Andreas citat viser derfor, hvordan der under nedlukningerne skabes en dybere kløft mellem indsatte og behandlerne, og hun fortæller, at de skal bruge noget tid på at vinde de indsattes tillid tilbage, da behandlerne vender tilbage på afdelingen. Desuden blev behandlerne mere opsøgende med behandlingssamtalerne over telefon til anden nedlukning, da de netop ønskede at undgå den udvikling, der var sket under første nedlukning. Hermed skete en stor forbedring i behandlingsforløbet (Bilag 9: 8; Bilag 10: 7).

Afslutningsvis er det vigtigt at påpege, at de indsatte også udviste en vis forståelse overfor fængselsbetjentene i forhold til deres manglende interaktion med de indsatte. Mikkel gav udtryk for: *”betjentene kan jo heller ikke gøre noget. De får jo bare at vide højere oppe, at de må ikke lave noget med os” (Bilag 8: 4). Der var altså en vis forståelse for, at fængselsbetjentene ikke på samme måde som før havde mulighed for at gå med ud på banen og spille fodbold eller lignende, da de indsatte er klar over, at det ikke er betjentene selv, der afgør, hvordan de skal agere inden for restriktionerne.*

I dette afsnit har jeg vist, hvordan mangel på personale på afdelingen udfordrer relationen mellem indsatte og ansatte, da fængselsoppositionelle holdninger får lov til at trives under nedlukningerne, hvilket forværrer prisoniseringsgraden hos de indsatte i denne periode. Udfordringen ved en dårlig relation mellem indsat og ansat er, at det kan have negative konsekvenser for resocialiseringen, da det er de ansatte, der via deres resocialiserende arbejde skal motivere og støtte de indsatte til et kriminalitetsfrit liv (Kyed, 2019). Derfor er der risiko for, at noget af det resocialiserende arbejde går tabt, hvis relationen mellem indsatte og ansatte forværres i perioderne med nedlukning.

6.2.4. Delkonklusion

I dette afsnit har jeg undersøgt, hvordan de indsattes hverdagsliv forandres med nedlukningerne. De fleste indsatte oplevede nedlukningerne som et brud på hverdagslivet, hvorfor hverdagslivet i disse perioder har manglet mening. Uden struktur på afdelingen har der hersket kaos og ugidelighed hos mange af de indsatte. De indsatte oplevede et skred, da tid gik fra at blive opfattet som noget positivt de indsatte kunne bruge til at hygge sig eller slappe af til at blive opfattet som noget, der blot skulle overstås. Forandringerne udfordrede relationen mellem de indsatte, og det fordrede ekstra konflikter på afdelingen. Nedlukningerne har også udfordret relationen til personalet, da de indsatte føler, at restriktioner ikke blev taget seriøst nok af de ansatte, og nedlukningerne har desuden forværret de indsatte prisoniseringsgrad, hvilket blandt andet udtrykkes i modvilje til at tale med behandlerne. Der

findes dog også indsatte, der udviser forståelse overfor, at mange ting er ude af personalets hænder, hvad angår deres adfærd på afdelingen.

I det følgende afsnit vil jeg analysere, hvilke greb de indsatte har taget for at håndtere de forandringer, de har oplevet i forbindelse med nedlukningerne, hvordan de indsatte har tilpasset sig nedlukningstilværelsen, og hvordan prisonisering og fængselsinstitutionen har haft indflydelse på tilpasningen.

6.3. Tilpasning til nedlukningstilværelsen

I dette analysesafsnit vil jeg undersøge, hvordan de indsatte har tilpasset sig de forandringer, som de oplever i perioderne med nedlukninger. Det vil jeg gøre med to forskellige indgangsvinkler. Først vil jeg analysere, hvordan de indsatte håndterer forandringerne i nedlukningstilværelsen ved hjælp af Bech-Jørgensens begreb *justering*. Dernæst vil jeg undersøge mere overordnet, hvordan fængselsinstitutionen påvirker tilpasningen til nedlukningstilværelsen med udgangspunkt i Goffmans tilpasningsstrategier og Clemmers prisoniseringsteori.

6.3.1. Er de indsatte overhovedet interesserede i at tilpasse sig?

Ifølge Bech-Jørgensen har man flere muligheder for at skabe orden i en brudt hverdag. John bruger fx en justering, hvilket er, når hverdagen tillægges en anden betydning. John fortæller i et tidligere angivet citat, at de indsattes morgenrutine under nedlukningerne går markant langsommere, og den er fyldt med kaffe og røverhistorier (Bilag 3: 3). John indikerer derfor her, at de indsatte trækker dagens aktiviteter ud og får dagen til at gå med at hyggesnakke over en kop kaffe, mens Mikkel fortæller, at han bruger en time hver morgen på træning, hvilket der ikke ville være tid til i hverdagene under normale omstændigheder (Bilag 2: 3). Der er derfor foretaget en justering i et forsøg på at genskabe orden, når de indsatte prøver at tillægge hverdagen en betydning af ferie eller frihed (Bech-Jørgensen, 1994: 112). Det er dog vigtigt at pointere, at der overvejende ses en negativ holdning til tid under nedlukningerne som beskrevet i afsnit 6.2.1.

En justering forstås også som en håndteringsmetode, der bruges intuitivt i forvandlingen af foruroligende risici for brud eller skred til mindre forskydninger, som blot skaber umærkbare forandringer i hverdagens selvfølghed (ibid.: 111). Dette udviser Frank et eksempel på, da han forklarer, at han ikke oplever den store forandring i hans hverdag i forbindelse med nedlukningerne,

og dermed ikke oplever det som et brud, men som en mindre forandring og umærkbar forskydning. Frank kan derfor have foretaget en justering i forbindelse med nedlukningerne, hvor han har valgt at fortsætte sin rutine på afdelingen som før nedlukningerne, og dermed ikke oplevet forandringerne lige så hårdt (Bilag 7: 4). Måske er dette muligt for Frank, fordi han ikke havde lige så mange aktiviteter på afdelingen, som krævede hjælp fra fængselsbetjente, hvilket fx kræves for at få adgang til hobbyting, som John normalvis bruger meget tid på. Det er centralt at forstå, at hvordan den enkelte indsatte hverdag var sat sammen før nedlukningerne, har stor betydning for, hvordan de bliver påvirket af nedlukningerne. Jeg antager fx, at det er en større omvæltning at få lukket for besøg og udgang for de indsatte, der faktisk får besøg og går udgang. Det er derfor vigtigt at forstå hver enkelt indsats tilværelse under nedlukningerne ud fra deres afsoningsvilkår, og hvor de er i deres afsoningsforløb, da det påvirker deres behov for tilpasning og oplevelse med nedlukningerne.

Empirien udviser tegn på, at det ikke er alle indsatte, der er interesseret i at tilpasse sig nedlukningstilværelsen. En indsat fortæller fx om sit forløb hen mod prøveløsladelse, hvilket er blevet forhindret på grund af corona og afbrydelsen af udgange. Han har ikke haft et ønske om at tilpasse sig denne situation, og han har derfor en sag i retten mod fængslet omhandlende, at corona ikke er en gyldig grund til at nægte ham prøveløsladelse baseret på én manglende udgang (Bilag 8: 2). Her har vedkommende afkastet håndteringsmetoderne for tilpasning, da han ikke ønskede at fortsætte uden de store forandringer. Han ønskede netop en stor forandring i form af sin prøveløsladelse. Her er det igen tydeligt, at den enkelte indsattes situation påvirker ønsket om tilpasning.

Det er forskelligt fra indsat til indsat, hvordan de tilpasser sig de forandringer, der følger med nedlukningerne. Det bekræfter Andrea og Mathilde, der fortæller, at det er meget forskelligt, hvor gode de indsatte er til at skabe deres egen strukturerede hverdag under nedlukningerne (Bilag 9: 10; Bilag 10: 9). Karsten fortæller herom: *"Jeg er ikke så god til at omstille mig, som der nok er nogle andre, der er, men for mig, der har det i hvert fald været en trøls periode"* (Bilag 5: 4).

Empirien kan indikere, at de indsatte ikke har gjort meget brug af håndteringsmetoder. Det kan sige noget om, at nogle af de indsatte måske har givet op på at få en normal hverdag under nedlukningerne. Måske har de indsatte ikke haft et ønske om at skabe en overskuelig hverdag under nedlukningerne, men i stedet netop ønsket forandringer i form af bedre muligheder for aktiviteter, behandling, udgang og besøg. Det kan også have noget at gøre med de fængselsoppositionelle holdninger, der er en indbygget del af fængsler, hvorfor de indsatte ikke har ønsket at samarbejde med systemet. Det kan

også skyldes den særlige målgruppe, der afsoner på afdelingen, da det er indsatte og mennesker med et særligt behov for struktur, og at de derfor har haft svært ved at skabe deres egen struktur.

I det følgende afsnit vil jeg analysere de indsattes tilpasningsstrategier til fængslet generelt, og hvordan fængselsinstitutionen og nedlukningerne påvirker tilpasningen.

6.3.2. Et fængselsophold er en lang tilpasningsproces

Flere indsatte påpeger, at når man er indsat, så har man ikke andet valg end at tilpasse sig situationen.

Peder siger eksempelvis:

”man kan jo sige, vi har jo ikke rigtig noget valg jo, fordi man må jo bare acceptere det, kan man sige, men fordi, at, altså, selvom der er gået alt den tid, der er gået nu, er jeg sgu ikke helt tilpasset mig det endnu” (Bilag 6: 4).

Her fortæller Peder, at det både er svært at tilpasse sig til livet som indsat, men også at de blot er nødt til at acceptere de forandringer, der møder dem i løbet af deres fængselsophold. Mikkel siger dertil: *”men det er jo bare sådan, det er at være indsat jo”* med henblik på, at der konstant sker ting, som de indsatte ikke er herre over, og ikke får informationer om, før det er sket, her i forbindelse med første nedlukning (Bilag 2: 2). John tilføjer dog, at trods forandringerne vil han bare *”prøve at få det bedste ud af det”* (Bilag 4: 10). Fængslet i sig selv fordrer altså mange forandringer, som de indsatte er tvunget til at forholde sig til på den ene eller anden måde. Goffman beretter om to overordnede tilpasningsstrategier til fængselsinstitutionen, som indsatte kan vælge at benytte; den primære og sekundære tilpasningsstrategi.

Den primære tilpasningsform er, når den indsatte bidrager til stabilitet og institutionens sociale orden (Minke, 2012: 46). Der er få eksempler på dette i empirien, eksempelvis at Frank indordner sig nedlukningernes vilkår og ikke prøver at ændre dem (Bilag 7: 4), at John siger, at han prøver at få det bedste ud af det (Bilag 4: 10), eller at en indsat udviser tegn på at vedligeholde fængslets sociale orden ved ikke at ville bidrage til konflikter (Bilag 3: 14). Disse eksempler kan både være tegn på institutionalisering og primær tilpasningsstrategi fra de indsattes side eller blot et udtryk for, at de ikke ønsker ballade og gerne vil have en så rolig afsoning som muligt, da indblanding i konflikter kan påvirke deres prøveløsladelse. I diskussionen vil jeg komme ind på, hvad der kan være de indsattes motivation for en gnidningsfri afsoning.

Der er dog mange eksempler i empirien på, at de indsatte har valgt en sekundær tilpasningsstrategi, som viser sig i form af fængselsoppositionelle holdninger eller, hvad der forstås som rebelsk adfærd i en dansk fængselskontekst. Eksempler på dette er fx, at en indsat lægger sag an mod fængslet for at bruge corona som grundlag for, at han ikke får sin prøveløsladelse, og derfor skal sidde fuld tid (Bilag 8: 12). Her kommer den indsatte fængselsoppositionelle holdning stærkt til udtryk overfor systemet og de andre indsatte. Dette hænger sammen med Clemmers prisoniseringsteori. Prisonisering kan forstås som en tilpasningsproces alle indsatte gennemgår ved indsættelse i et fængsel, og denne er med til at skabe fængselsoppositionelle normer og holdninger hos de indsatte.

Denne form for tilpasning kommer til udtryk i empirien ved de 'uskrevne regler', som særligt Mikkel beskriver direkte. Disse regler bestemmer både, hvordan de indsatte skal opføre sig overfor hinanden, men også hvordan de skal agere overfor fængslet og dets ansatte. Mikkel fortæller:

"altså, hvis der sker et eller andet, så snakker man [med hinanden], man fortæller ikke til betjentene, selvom det skal man kunne jo. Man har ikke lyst til at få sådan et label på sig, som at være en 'rotte', sådan en der går ind og sladrer til de voksne om, hvad det er, der foregår. Man ordner selv problemerne, hvis der er nogen jo (...) og der er bare nogle regler, dem kan man aldrig fjerne, lige meget hvad, om det er på en behandling eller hvor det er i et fængsel. Det sidder dybt i en" (Bilag 8: 9).

Dette illustrerer, hvordan prisonisering skaber fængselsoppositionelle holdninger såsom, at indsatte for alt i verden ikke må være en 'rotte', og det viser også, at de indsatte bliver oplært i holdninger, der går imod fængselssystemet som en del af deres tilpasning til fængselslivet.

De indsatte lærer også, hvordan de skal omgås med hinanden i fængslet, hvilket også er en del af deres prisoniseringsproces og tilpasning. Mikkel beretter yderligere:

"Og hvis der er nogen, man går med, som man har en dagligdag med udover det behandlingsmæssige jo, som man træner med eller et eller andet jo, jamen, så er det dem, man støtter, hvis der er et eller andet jo. Og så er det næsten lige meget, hvad det er jo. Men hvis min makker, han bliver overfaldet, jamen, så er det da min pligt at skal hjælpe ham" (Bilag 8: 9).

Tilpasningen vedgår derfor ikke kun fængselsoppositionelle holdninger, men også hvordan det forventes, at de indsatte tilpasser sig livet med hinanden på afdelingen. John tilføjer, at de indsatte kører hårdt på hinanden, og at *"alle kæmper jo selvfølgelig for at komme opad på den der rangstige"*

(Bilag 3: 14). Nedlukningen påvirker derfor prisoniseringen negativt i og med, at den skaber, hvad John kalder for 'usynligt had' blandt de indsatte, der kommer til udtryk i vold, som han siger, der har været meget mere af under nedlukningerne (Bilag 3: 7). Han forklarer om det usynlige had, der skabes blandt de indsatte under nedlukningerne:

"altså en form for had blandt fangerne, men også, der sker også nogle ting, man ikke kan forklare. Sådan, altså man kan godt kalde det at køre hårdt på hinanden, men mere, ja, altså ting, det er også ting, jeg ikke lige kan svare på, altså jeg ikke vil, det bliver lidt voldeligt" (Bilag 3: 6).

Her indikeres, hvordan en konsekvens af nedlukningerne er, at de indsatte er blevet mere rå overfor hinanden, også så rå, at vedkommende helst ikke vil uddybe, hvilke hændelser der er tale om. Dette kan have noget at gøre med den indsatkultur, som skabes på afdelingen under nedlukningerne. Som nævnt tidligere i opgaven, fortæller Andrea også, at der blev skabt en kultur af, at man ikke taler med behandlerne (Bilag 10: 7), og Karsten nævner, at det ikke var kutymen at opsøge betjentene på deres kontor under nedlukningerne (Bilag 5: 5), hvilket kan indikere, at prisoniseringen har trivedes under nedlukningerne og skabt en større kløft de indsatte imellem, men også mellem indsatte og ansatte.

Prisoniseringsgraden kan dermed være med til at styre de indsattes tilpasningsstrategi, når relationerne mellem de indsatte og relationen mellem indsatte og ansatte udfordres under nedlukningerne. I næste afsnit vil jeg uddybe yderligere, hvordan fængselsinstitutionen også er med til at styre de indsattes tilpasning.

Fængselsinstitutionen fordrer forandring

Udover de forandringer, der er sket i forbindelse med nedlukningerne, så er der også indbyggede forandringer i selve fængselsinstitutionen, som kræver tilpasning; udskiftning på afdelingerne, eventuelle perioder i en isolationscelle, og i sidste ende tilpasning til livet udenfor murene. John, Karsten og Mikkel fortæller, hvordan det har været nemmere at tilpasse sig nedlukningstilværelsen anden gang, blandt andet på grund af bedre oplysning, og dermed ikke samme grad af uvished som under første nedlukning (Bilag 4: 14; Bilag 5: 6; Bilag 8: 5).

Det er en fast del af indsattes afsoning, at de skal være omstillingsparate, og det har særligt været gældende i perioderne med nedlukninger. John fortæller, at de indsatte hele tiden har 'gået på tæerne' i forhold til, hvis der nu sker en ny ændring i morgen, og hvordan det gør, at han ikke har kunnet slappe af. Han beretter om det hårdeste ved nedlukningerne:

”Du ved, den der hvor man går ind og så sætter sig ned og bare hygger og er sig selv, og lukker alt andet ude. Ja, det har været det allerhårdeste, fordi der har ikke været den der fordybelse i sig selv, det der med at være afslappet, fordi man går hele tiden på tæerne, fordi hvis nu der åbner op i morgen, vi får ikke noget at vide om det” (Bilag 4: 11).

John beskriver her, hvordan det er hårdt at befinde sig i en konstant tilpasningstilstand, hvor man ikke ved, hvilke ting man skal forholde sig til i morgen. Det rammer måske særligt denne målgruppe hårdt, da de, som behandlerne fremhævede, er en gruppe, der specielt har brug for struktur, og at de kan blive styret ud af kurs, hvis blot den mindste ting i dagsprogrammet bliver ændret (Bilag 9: 10; Bilag 10: 3). John indikerer dog også, at man vænner sig til det, når man har *”prøvet så mange ting”* (Bilag 4: 9). Det kan betyde, at de fængselsvante måske har en fordel i tilpasningen til nedlukningsforandringerne, da de har afsonet mange år eller flere domme, som gør, at de er vant til en tilværelse bygget på tilpasning. Dette understøtter Franks eksempel, som er den af de indsatte, der giver udtryk for, at han har taget nedlukningerne mildest, og han er samtidig den af de indsatte, der har afsonet længst (Bilag 1: 1; Bilag 7: 4). Dette vil jeg yderligere reflektere over i næste afsnit.

En fængselsinstitution fordrer ifølge Clemmer også en prisoniseringstilpasning. En del af et fængselsophold er frihedsberøvelse, som fyldes op med forudbestemte aktiviteter og en stram strukturering af hverdagene for de indsatte på stofbehandlingsafdelingen. Det er en del af prisoniseringen, at andre bestemmer de indsattes hverdag, hvorfor det bliver paradoksalt, at det er denne stramme strukturering, som giver de indsatte en meningsfuld hverdag. Struktureringen virker derfor ikke til at forstærke prisoniseringsgraden, men det sker derimod først, når struktureringen bortfalder med nedlukningerne. De fængselsoppositionelle holdninger bør ifølge Clemmers teoretisering gøre, at de indsatte modsætter sig den stramme strukturering af deres hverdagsliv, men det modsatte er gældende på denne stofbehandlingsafdeling, hvor de indsatte giver udtryk for, at de mangler rutinerne og strukturen under nedlukningerne. Som Andrea nævner er det måske, fordi der er tale om netop denne målgruppe, der har særligt brug for struktur i deres hverdag, at de oplever institutionens stramme dagsprogrammer som ønskeligt (Bilag 10: 3). Eller måske skyldes det, at tiden under nedlukningerne opleves som perioder med ekstra konflikter og udfordringer i relationen til andre indsatte og ansatte på afdelingen, at de indsatte i højere grad ønsker struktur. I forbindelse med nedlukningerne på denne stofbehandlingsafdeling bliver det i stedet den overskydende tid i en frihedsberøvet kontekst, der påvirker prisoniseringsgraden i en negativ retning i stedet for den stramme struktur, som fængslet fylder de indsattes hverdag med på en stofbehandlingsafdeling.

Fængselsinstitutionen er derfor med til at påvirke de indsatte tilpasning. De rammer og procedurer som fængslet følger, har betydning for, hvilke muligheder og lyst de indsatte har til at tilpasse sig. En afsoning byder desuden på konstante forandringer, som de indsatte har forskellige forudsætninger for at tilpasse sig.

6.3.3. Bestemmer tidspunktet i afsoningsforløbet håndteringen og tilpasning til nedlukningerne?

Med fem interviewpersoner er det svært at sige noget om, hvad der ligger til grund for de indsatte oplevelse og håndtering af nedlukningstilværelsen. Om det er domslængden, der er central for de indsatte håndtering af nedlukningerne, om det er deres fængselsvanthed opbygget gennem mange omgange eller år i fængsel, eller noget helt tredje, der bestemmer det, er ikke sikkert. Empiriens mønstre antyder dog, at de indsatte tidspunkt i afsoningsforløbet ved nedlukningernes indtræden er med til at definere deres tilværelse og tilpasning til nedlukningstilværelsen. Her viser den indsatte, som har afsonet længst tid og uden udsigt til løsladelse, dog med udsigt til overflytning til en pension, at vedkommende ikke har forsøgt at ændre på restriktionerne eller udtrykt sin utilfredshed med dem (Bilag 7: 4). Modsat har de to indsatte, der står til enten at blive løsladt eller har et ønske om at blive forflyttet udtrykt den største utilfredshed med restriktionerne, og den ene har endda lagt sag an mod fængslet (Bilag 8: 12; Bilag 6: 5).

Det kan antyde, at de indsatte der oplever en direkte konsekvens i deres afsoningsforløb, fx at afsoningen forlænges på grund af manglende mulighed for at gå udgange, eller at det ikke er muligt med overflytninger grundet corona, umiddelbart reagerer hårdest på at få indført restriktionerne, mens de indsatte, hvor deres afsoningsforløb og mulighed for prøveløsladelse eller flytning ikke bliver påvirket direkte, reagerer mindre hårdt. Der er derfor noget i specialets empiri, der tyder på, at det i højere grad er de indsatte tidspunkt i afsoningsforløbet, der definerer deres tilværelse, håndtering og tilpasning til nedlukningerne i forhold til fx domslængden eller fængselsvantheden. Det indikeres ved, at to af de indsatte som har afsonet længst tid i fængsel reagerer vidt forskelligt på nedlukningerne. Den ene ønsker ikke at ændre på restriktionerne og fortsætter sin hverdag relativt uændret efter hans egne ord, mens den anden lægger sag an mod fængslet (Bilag 7: 4; Bilag 8: 12).

6.3.4. Delkonklusion

Dette analyseafsnit viser, hvordan de indsatte enten ikke har villet eller ikke er lykkedes med at bruge håndteringsmåder til at skabe orden i hverdagslivet. Størstedelen af de indsatte har desuden udvist eksempler på sekundær tilpasning og fængselsoppositionel adfærd. Prisoniseringsgraden og selve fængselsinstitutionen påvirker også, hvordan de indsatte tilpasser sig til nedlukningsforandringerne i samspil med de forandringer, der konstant er til stede i et fængsel. Den enkelte indsattes forudsætninger, afsoningsvilkår og særligt tidspunktet i afsoningsforløbet ved nedlukningerne kan desuden være med til at bestemme, hvor godt vedkommende kan eller vil tilpasse sig nedlukningsforandringerne.

6.4. Er resultaterne gældende på andre afdelinger?

I dette afsnit vil jeg reflektere over forskningskriteriet 'analytisk generalisering' i henhold til specialet. Forskningskriteriet omhandler, hvorvidt resultaterne fra én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden og lignende situation (Kvale & Brinkmann, 2009: 289). Her er jeg interesseret i at vurdere, hvorvidt specialets resultater på en specifik gruppe af indsatte på en særlig stofbehandlingsafdeling kan sige noget generelt om indsatte på andre stofbehandlingsafdelinger i danske fængsler. Det gør jeg ved at se på specialets mulighed for analytisk generalisering.

Jeg har som sagt haft adgang til fem ud af 20 indsatte på denne stofbehandlingsafdeling, men der er flere aspekter, der indikerer, at der findes empiriske tendenser, der er gældende for flere end de fem interviewpersoner. De indsatte taler generelt meget i 1. person flertal, hvor de bruger 'vi', når de besvarer spørgsmål. Man kan derfor argumentere for, at når de indsatte siger 'vi', så mener de, at oplevelsen i højere grad dækker over noget, som ikke kun de selv oplever, men at deres udsagn også er gældende for andre på afdelingen. I løbet af analyseafsnittet har jeg flere gange vist, hvordan de to behandlere bekræfter de indsattes oplevelser, frustrationer og adfærd, hvilket styrker den analytiske generaliserbarhed internt på afdelingen.

Der er samtidig noget, der tyder på, at disse fem indsatte er repræsentative for de andre indsatte på afdelingen og indsatte på andre stofbehandlingsafdelinger, da de alle er unge eller middelaldrende kaukasiske mænd, som er, hvordan Center for Rusmiddelforskning kendetegner målgruppen på en stofbehandlingsafdeling (Kolind, 2019: 53). Det gør oplevelserne på stofbehandlingsafdelingerne

mere sammenlignelige, at målgrupperne ligner hinanden. Som pointeret ovenfor er det dog i højere grad den enkelte indsatte ståsted i afsoningsforløbet ved tidspunktet for nedlukninger, der definerer vedkommendes oplevelser og tilværelse i forbindelse med nedlukningerne, hvorfor det kan være svært at generalisere på tværs af mange indsatte og flere stofbehandlingsafdelinger. Man kunne dog også forestille sig, at det er kendetegnende for stofbehandlingsafdelinger og andre fællesskabsafdelinger generelt, at der afsoner indsatte, som befinder sig forskellige steder i afsoningsforløbet, hvorfor der må antages at være mange indsatte med samme problematikker på andre afdelinger. Det muliggør, at resultaterne fra dette speciale er overførbare til en lignende undersøgelse.

Ydermere forstærkes den analytiske generaliserbarhed af, at andre stofbehandlingsafdelinger og almindelige fællesskabsafdelinger i danske fængsler formodentlig har været ramt af de samme strukturelle forandringer forårsaget af COVID-19 nedlukningerne. Da det må antages, at samme restriktioner har ramt andre afdelinger på samme måde, styrkes den analytiske generaliserbarhed, fordi det så må formodes, at indsatte på andre afdelinger har stået overfor lignende problematikker. Som påpeget i specialets problemfelt er det desuden muligt at sammenligne på tværs af forskellige typer af nedlukkede institutioner, da der fx opleves en lignende ensomhed og depression hos isolerede patienter på hospitalers intensivafdelinger i forbindelse med et ophold på en isoleret stue, som de indsatte giver udtryk for, at de oplever i forbindelse med COVID-19 nedlukningerne (Dreyer, 2021: 4).

Der er derfor grund til at tro, at resultaterne kunne være gældende for flere end de fem interviewpersoner, dels baseret på den sammenlignelige sammensætning af indsatte på denne stofbehandlingsafdeling med målgruppen på andre stofbehandlingsafdelinger, og dels de sammenlignelige nedlukningsrestriktioner som alle fængsler har skullet overholde.

I næste afsnit vil jeg diskutere konsekvenserne for de indsatte og samfundet, der kan ske som et resultat af perioderne med nedlukningerne med udgangspunkt i de indsatte tanker og beretninger.

7. Hverdagen efter nedlukningerne: En diskussion af konsekvenserne ved nedlukningerne

I dette afsnit vil jeg fokusere på, hvad der sker efter nedlukningerne. Jeg vil diskutere tre recidivforstærkende konsekvenser, henholdsvis problematikkerne med at lukke ned for besøg, behandling og udgang. Konsekvenserne ved at lukke ned for disse centrale dele af afsoningen skaber problemer for både de indsatte og samfundet. En diskussion af konsekvenserne gør specialet relevant, selv når nedlukningerne ikke længere er aktuelle, da konsekvenserne rækker ud over nedlukningernes tidslige horisont. Jeg vil tage udgangspunkt i de indsattes refleksioner over mulige konsekvenser, som ses illustreret i kodningsfigur 4 på bilag 12.

Nedlukning af besøg kan have store konsekvenser for både de indsattes familieliv og deres recidivrisiko. Under første nedlukning er der ikke mulighed for besøg, og det blev derfor sværere for de indsatte at opretholde en god relation til deres pårørende. Den gode relation er central i tiden efter løsladelse, da et godt netværk er med til at sikre, at de indsatte ikke falder tilbage i kriminalitet umiddelbart efter løsladelsen. I Justitsministeriets resocialiseringsrapport fra 2012 om risikofaktorer angående kriminalitet og forskellige former for kriminalpræventive effekter for straffende og behandlende tiltag for kriminelle fremhæves det netop, hvordan forskning tyder på, at nære familiære relationer og hyppig kontakt til disse igennem afsoningen mindsker risikoen for tilbagefald til kriminalitet (Jørgensen et. al., 2012: 93). Derfor kan det være problematisk for recidivrisikoen, at besøg lukkes ned i lange perioder af de indsattes afsoning. En af fordelene ved at lukke besøgene ned er dog, at der er mindre stoffer i omløb i denne periode, hvilket kan indikere, at en andel af stofferne i omløb i fængslerne kommer ind med besøgende (Bilag 5: 8).

Problematikken med manglende kontakt til familiære relationer forbedres for nogle indsatte under anden nedlukning, mens den for andre forbliver det samme, selvom restriktionerne laves om til, at man nu må få besøg af de samme tre pårørende under hele anden nedlukning. Her gjaldt besøg dog udelukkende for familie, ikke venner eller bekendte. Dermed forsvinder udfordringerne ved nedlukkede besøg ikke helt under anden nedlukning, da nogle af de indsatte enten ikke har familie tilbage eller ikke får besøg af dem, hvorfor besøg stadig fremstår som nedlukket for dem. Desuden skabte det uønskede konflikter for nogle af de indsatte, at de skulle vælge tre faste pårørende, som de ville have besøg af. John fortæller, at han var nødt til at vælge nogle børn fra, mens Mikkel fortæller, at hans bror blev sur over, at han blev valgt fra (Bilag 4: 2; Bilag 8: 5). Derfor kan man diskutere, om det har været hensigtsmæssigt at lave en restriktion på tre faste familiemedlemmer til besøg. På den

ene side udtrykker de indsatte glæde over, at de faktisk kunne få besøg under anden nedlukning, men på den anden side har det bragt nye udfordringer med sig i nogle tilfælde med hensyn til unødvendige konflikter mellem den indsatte og dennes familie. Desuden er den underliggende forståelse i restriktionen, at familie er vigtigere for de indsatte end deres andre pårørende. Forskning viser netop, at det er familiære relationer, og ikke kun selve familien, der er vigtig for at mindske recidivrisikoen og sikre en bedre løsladelse, hvorfor det kan have store konsekvenser for de indsatte, der ikke får besøg af deres familiære relationer. Der er derfor nogle indsatte, der slet ikke har haft besøg under begge nedlukninger, som er en periode på over et halvt år samlet set. Der ses derfor både konsekvenser ved at lukke besøg helt og delvist ned. Specialets empiri tyder derfor på, at COVID-19 nedlukningerne på sigt kan have konsekvenser for recidivtallene.

Som det næste vil jeg diskutere, hvorfor det ikke er hensigtsmæssigt for hverken de indsatte eller samfundet, at man vælger at lukke ned for behandlingen. Som pointeret i analysen mister de indsatte strukturen på deres hverdag, da nedlukningerne rammer. Kedsomhed i en rutineløs hverdag skaber derfor et rum for konflikter på afdelingen, og det skaber også en øget trang til stofbrug. John beskriver, hvordan en særlig 'misbrugstendens', som findes blandt de indsatte på afdelingen, gør, at stofferne hjælper med at få tiden til at gå på den nedlukkede afdeling, eller de indsatte bruger dem som en måde at forsvinde fra en uoverskuelig virkelighed på (Bilag 3: 4). De indsatte sættes derfor i et dilemma, når deres hverdag og aktiviteter bliver taget fra dem. Skal de forsøge sig på den svære vej med afholdenhed fra rusmidler, når de hverken får behandling eller har noget andet at fordrive tiden med, eller skal de vælge den lette vej tilbage til stofbrug og benytte stofferne til at svæve væk fra virkeligheden? En af de indsatte fortæller: *"Jamen, jeg tror, der var et par stykker... der var nok otte, der lagde en uren urinprøve, allerede 14 dage efter de havde lukket os helt ned jo... Så det er jo tilbagefald lige med det samme for en stor del"* (Bilag 2: 6). Det er derfor tydeligt, at mange af de indsatte valgte den umiddelbare lette vej med et tilbagefald til stofbrug, som de bagefter mærker konsekvenserne af, når behandlerne og behandlingen vender tilbage på afdelingen. De indsattes behandlingsforløb udfordres ikke kun af kedsomhed, men også af sammensætningen af indsatte på afdelingen under første nedlukning. Under første nedlukning blev der ændret på sammensætningen af indsatte på afdelingen, da man ville sætte de indsatte sammen, som var i risikogruppe for corona. Det betød dog bare, at der kom indsatte ind på afdelingen, som ikke var motiverede for behandlingen, hvilket udfordrer de motiverede indsattes behandling i en negativ retning (Officersen et. al., 2021: 12). En god behandlingskultur sikres netop ved udelukkende at have motiverede indsatte på afdelingen (ibid.).

Det er desuden problematisk, at de indsatte ikke får tilstrækkelig behandling under nedlukningerne, da forskning viser, at indsatte i behandling har lavere recidivrisiko i forhold til indsatte, der ikke har modtaget behandling under deres afsoning. I resocialiseringsrapporten fremhæves det via international forskning, at stofbehandling mindsker forbruget af rusmidler og recidivrisikoen (Jørgensen et. al., 2012: 48). Derfor kan en ikke-succesfuld behandling være medvirkende til at forstærke recidivrisikoen for indsatte i behandling under nedlukningsperioderne i forhold til indsatte, der har modtaget behandling i fængsel uden perioder med nedlukning. Nedlukningerne har derfor store konsekvenser for de indsattes evne til at holde sig stoffri. Selve behandlingen og sammensætningen af indsatte på afdelingen er derfor vigtige for at undgå tilbagefald til stofbrug, hvilket særligt ikke er blevet tilgodeset under første nedlukning.

Hvad sker der, når man lukker helt ned for indsattes forløb med udgange? Det har særligt Mikkel reflekteret over, når han fortæller, at det vil få store konsekvenser for ham selv, andre indsatte på vej mod løsladelse, fængslerne og resten af samfundet, når man lukker ned for udgang i lange perioder ad gangen. Udgang er vigtig af mange grunde. Det er et vigtigt led i arbejdet med at resocialisere de indsatte og få dem tilbage til et normalt og velfungerende liv udenfor murene efter endt afsoning. Det kan være et vigtigt led i at bibeholde centrale familiære relationer, som den indsatte går udgang til. I Mikkels tilfælde går han udgang til en arbejdsgiver, hvilket også er en vigtig del af en god løsladelse, da han via sine udgange har kunnet opretholde en god arbejdsmæssig relation til en arbejdsgiver, som giver ham et job efter afsoning (Bilag 2: 5). Et fast arbejde er vist at have en kriminalpræventiv effekt, hvorfor det er en vigtig del af løsladelsen (Jørgensen et. al., 2012: 28).

Nedlukning af et forløb med udgange har ifølge Peder den konsekvens, at det forsinker hele afsoningsforløbet (Bilag 6: 5). Det skyldes, at man skal gå et særligt antal udgange, først ledsaget og dernæst uledsaget, for at få lov til fx at blive flyttet fra et lukket til et halvåbent eller åbent fængsel på et tidspunkt i sit afsoningsforløb. Det giver desuden mulighed for at blive løsladt på straffelovens §38 efter afsoning af 2/3 af strafflængden, hvis man opfylder kravene. Dette er den hyppigst brugte paragraf for prøveløsladelse blandt danske indsatte, som blandt andet forudsætter, at der skal være arrangeret en passende bolig og et arbejde, så den dømte har tag over hovedet og kan klare sig økonomisk efter løsladelsen (Straffeloven §38). Derfor er det også ønskværdigt, at indsatte kommer ud på prøveløsladelse, da de her bliver støttet tilbage i samfundet. Recidivstatistikker fra Kriminalforsorgen i 2019 for fængselsdømte fordelt på løsladelsesart viser også, at der er en klar procentvis forskel på at blive løsladt på fuld tid i forhold til at blive prøveløsladt ved §38. I 2017 viste statistikken, at fængselsdømte løsladt på fuld tid efter afslag om prøveløsladelse havde 52% risiko

for tilbagevending til kriminalitet, mens procentdelen var mellem 28-35% på løsladelse ved §38 (Kriminalforsorgen, 2019: 65).

Mikkel reflekterer her over afbrydelsen af udgange:

”(...) det er kun, når du får en prøve[løsladelse], så hjælper de dig med at finde en bolig, og der er styr på dine penge, når du bliver løsladt. De [indsatte løsladt på fuld tid] bliver løsladt, får 420 kroner oppe i porten, så kan du tage af sted, så skal de måske vente en uge for at få styr på deres penge udenfor. Jamen, jeg tør ikke engang at tænke på, hvor mange af dem, der ender tilbage i det gamle jo” (Bilag 8: 11).

Her rammesætter Mikkel problematikken med at afbryde udgange. Hvis de indsatte ikke kan få lov til at gå udgange, hvor de beviser, at de er i stand til at fungere i samfundet igen og ikke er til fare for andre mennesker, så kan de ikke få lov til at komme ud på prøveløsladelse, hvilket betyder, at der ikke er det samme sikkerhedsnet til at hjælpe dem med resocialiseringen tilbage i samfundet. Ovennævnte statistik viser, at det forstærker recidivrisikoen, hvis indsatte netop bliver løsladt på fuld tid uden tilgængelig hjælp (Kriminalforsorgen, 2019: 65).

Endnu en problematik ved at lukke ned for udgange er, at de indsatte bruger denne ordning som motivation for at opføre sig ordentligt og efter reglerne i fængslet, da de med dårlig opførsel får frataget deres udgang, og dermed kan afsoningsforløbet og ønsket om prøveløsladelse forsinkes. Der forklares:

”men jeg er da også nået dertil, hvor jeg tænker, jamen, jeg skal sidde fuld tid jo, så jeg behøver ikke skal opføre mig pænt (...). Så jeg er ikke så bange for at miste min udgang, fordi dem går jeg ikke jo. De kan ikke rigtig straffe mig mere jo, og, og når folk når dertil, hvor de ikke kan blive straffet, du ved, så er der bare en større tendens, så går de bare hurtigere amok for at sige på en pæn måde” (Bilag 8: 9).

Her tydeliggøres det, hvordan udgang på den ene side driver motivationen hos de indsatte til at opføre sig efter fængslets regler, men på den anden side bliver det også en demotiverende faktor for at følge reglerne, når udgangene bliver lukket ned. De indsatte opfører sig pænt, da de kæmper for retten til besøg, udgang eller prøveløsladelse. Og hvad sker der så, når muligheden for disse goder bliver taget væk? De indsatte sættes i endnu et moralsk dilemma. Skal vedkommende være loyldig overfor fængslets reglement i en totalinstitution præget af en fængselsoppositionel kultur? Eller skal den indsatte skrotte reglerne, fordi vedkommende alligevel ikke har noget at vinde ved at opføre sig pænt?

Citatet ovenfor indikerer, at de indsatte typisk vælger sidstnævnte. Det kan derfor skabe yderligere konflikter for både de indsatte og ansatte, og det kan forstærke den hårde indsatkultur præget af interne stridigheder og manglende samarbejdsvilje med de ansatte.

Konsekvenserne af nedlukningerne rammer derfor både de indsatte direkte under afsoningen ved fx tilbagefald til stofbrug, konflikter og afsavn til familie og venner, men der er også noget, der tyder på, at nedlukningerne kan have konsekvenser for de indsatte efter endt afsoning i form af øget recidivrisiko grundet nedlukning af besøg, øget risiko for tilbagefald til stofbrug, og hyppigere brug af løsladelse på fuld tid grundet nedlukning af udgange. Dette kan hænge sammen med den forværrede prisoniseringsgrad under nedlukningerne, som blev pointeret i analysen. Den samfundsoppositionelle adfærd, der udvikles som en del af prisoniseringen, kunne nemlig ifølge Clemmer føre til øget kriminalitet efter løsladelse, hvorfor prisoniseringen ses at række ud over fængslets fysiske afgrænsning og selve afsoningsperioden (Minke, 2012: 23). Undersøgelser fra USA viser desuden, at der er øget recidivrisiko for indsatte i fængsler, der lever under strenge sikkerhedskrav, som i den grad har været tilfældet i de danske fængsler under perioderne med nedlukninger (Jørgensen et. al., 2012: 93).

Det bliver derfor vigtigt at reflektere over de konsekvenser, som det har haft, og kan få, for indsatte i de danske fængsler, at de har levet under strenge restriktioner i lange perioder over de sidste års tid, da det både påvirker deres trivsel, afsoning, løsladelse, recidivrisiko og liv udenfor murene.

8. Konklusion

I specialet har jeg undersøgt, hvordan COVID-19 nedlukningerne påvirker tilværelsen på en stofbehandlingsafdeling i et lukket dansk fængsel med henblik på indsattes afsoning. Hensigten med specialet er at bidrage med ny viden om nedlukningsforskning i forbindelse med fængselsindsatte, da nedlukningerne kan have store konsekvenser for både indsatte og samfund. Dette har jeg undersøgt ud fra 10 semistrukturerede interviews, otte med indsatte og to med behandlere. På trods af empirimængdens størrelse er der alligevel grund til at tro, at specialets fund er gældende for andre end de fem indsatte, der blev interviewet.

Indledningsvis belyste jeg de indsattes tilværelse før nedlukningerne, hvor jeg fandt, at fængslet som totalinstitution er med til at skabe fængselsoppositionelle holdninger og en kløft mellem indsatte og ansatte. Disse forstærkes begge under nedlukningerne. Før nedlukningerne var det desuden fængslets indbyggede stramme rutiner, der paradoksalt nok opretholdt en meningsfuld hverdag for de indsatte, da de her havde noget at give sig til. Med nedlukningernes indtræden oplevede de fleste indsatte et brud på deres hverdagsliv, fordi hverdagens struktur forsvandt, og uden struktur herskede kaos og uvished blandt de indsatte på afdelingen. En af de indsatte udtrykte dog, at han ikke oplevede nedlukningerne så hårdt som de andre. Karakteristisk for forandringerne er, at tid gik fra at være noget positivt før nedlukningerne, hvor man kunne hygge sig og slappe af til at være noget, som fordrede konflikter, og det gav øget risiko for tilbagefald til stofbrug på grund af kedsomhed. De indsattes indbyrdes relation udfordredes af den nedlukkede behandling, kedsomhed, og mangel på personale på afdelingen. Relationen til de ansatte forværredes, da de indsatte ikke følte, at de ansatte tog restriktionerne seriøst nok, og at det derfor kun følte som om, at de var de indsatte, der blev påvirket af restriktionerne. Hermed bliver totalinstitutionens asymmetriske magtrelation forstærket, og os-dem-relationen mellem indsatte og ansatte samt fængselsoppositionelle holdninger fik lov til at trives under nedlukningerne.

Sidste del af analysen fokuserede på, hvordan de indsatte håndterede og tilpassede sig til nedlukningstilværelsen. De indsatte udtrykte, at de ikke har noget valg om at tilpasse sig. Jeg fandt, at det ikke var alle indsatte, der havde lyst til at tilpasse sig, da de netop ønskede ændringer i restriktionerne i stedet for at følge dem. Her kommer de fængselsoppositionelle holdninger fordret af prisonisering og totalinstitutionens rammer særligt til udtryk, fx hos en indsat, der lægger sag an mod fængslet. Desuden blev det tydeligt, at det i højere grad var de indsattes tidspunkt i afsoningsforløbet

ved nedlukningerne, der definerede deres håndtering og tilpasning til nedlukningstilværelsen i forhold til fx domslængde eller fængselsvanthed.

Afslutningsvis diskuterede jeg, hvilke recidivforstærkende konsekvenser der kan ske som resultat af nedlukningerne. Her fremhævedes, hvordan både nedlukning af besøg, behandling og udgang kan påvirke recidivtallene negativt. Besøg af familiære relationer er med til at sikre en god løsladelse og mindske recidivrisikoen. Behandlingen hjælper de indsatte til at minimere deres stofbrug og arbejde med deres kriminelle tankegang, og dertil er det vist, at indsatte i behandling har mindre recidivrisiko i forhold til indsatte, der ikke har været i behandling. Sidst kan det have store konsekvenser at lukke for udgange, da det blandt andet er et led i at lukke indsatte ud på prøveløsladelse, hvor der er sikret en større hjælp og sikkerhedsnet til en god løsladelse. Ydermere virker udgang som en motivationsfaktor for de indsatte til at opføre sig ordentligt i fængslerne, hvorfor det bliver en demotiverende faktor for opførslen, når de ikke længere kan 'tjene' deres ret til udgange via god opførsel.

De indsattes tilværelse kan derfor vurderes til at være blevet påvirket negativt af COVID-19 nedlukningerne, da både deres afsoningsvilkår, relation til andre indsatte og relation til de ansatte forringes i disse perioder. Baseret på førnævnte konsekvenser er det derfor relevant at undersøge denne helt unikke situation i fængslerne, da vi kan risikere at mærke følgerne af nedlukningerne lang tid efter de er forsvundne fra de danske fængsler.

9. Litteraturliste

- Abad, C., Fearday, A. & Safdar, N. (2010).** “Adverse effects of isolation in hospitalised patients: a systematic review”. *Journal of Hospital Infection*.
- Abrams, L. S. (2010).** “Sampling Hard to Reach Populations in Qualitative Research The Case of Incarcerated Youth”. *Qualitative Social Work*.
- Andersen, D. R. & Jacobsen, M. H. (2018).** “Fængselsstudier: forskningsmæssige muligheder og udfordringer i et kriminologisk felt”. I: *Metoder i Kriminologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S. & Hansen, K. M. (2012).** “Forskningsdesign”. I: *Metoder i Statskundskab*. Hans Retizels Forlag.
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2012):** ”Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi”. I: *Håndværk og horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Syddansk Universitetsforlag.
- Bech-Jørgensen, B. (1994).** *Når hver dag bliver hverdag*. Akademisk Forlag.
- Bengtsson, T. T. & Mølholt, A.K. (2020).** “Anonymisering i kvalitative undersøgelser”. I: *Forskning med børn og unge – etik og etiske dilemmaer*. Hans Reitzels Forlag.
- Bernard, H. R. (2017).** “Interviewing: Unstructured and Semistructured”. I: *Research Methods in Anthropology - Qualitative and Quantitative Approaches*. Rowman & Littlefield.

Bischoff, C. & Klemmensen, R. (2012). “Fra spørgsmål til hypoteser”. I: *Metoder i Statskundskab*. Hans Reitzels Forlag.

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010). “Introduktion” & ”Interviewet som forskningsmetode”. I: *Kvalitative Metoder - En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Burnard, P. (1994). “The telephone interview as a data collection method”. *Nurse Education Today*.

Clemmer, D. (1940). *The prison community*. Boston.

Copes, H. & Hochstetler, A. (2010). “Interviewing the incarcerated: pitfalls and promises”. I: Bernasco W. (ed.), *Offenders on Offending: Learning about crime from criminals*. Willan Publishing.

Deakin, H. & Wakefield, K. (2013). “Skype interviewing: Reflections of two PhD researchers”. *Qualitative research*. SAGE publications.

DR1, 2020. *Kriminelt*. [Online] Available at: https://www.dr.dk/drtv/se/kriminelt_-faengsler-under-pres_214906. [Sidst set d. 22. februar 2021].

Dreyer, P. (2021). “Det relationelle i sygeplejen er under pres med COVID-19 pandemien”. Nordisk Sygeplejeforskning.

Europarådets Torturkomité (2020). *Rapport fra Europarådets Torturkomité – 2020*. [Online] Available at: <https://rm.coe.int/1680996859> [Senest hentet eller vist d. 16. marts 2021].

Frank, V. A., Dahl, H. V & Kolind, T. (2014): “Forandring i fængslet – hvorfor og hvordan?” I: *STOF - Nr. 23*. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Frank, V.A., Dahl, H., Holm, K. & Kolind, T. (2015): “Inmates' perspectives on prison drug treatment: A qualitative study from three prisons in Denmark”. *Probation Journal*.

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.

Goffman, E. (2019) [1961]. *Anstalt og menneske – den totale institution socialt set*. Paludan.

Haller, M.B. (2014). “Indsat i behandling. Om indsattes erfaringer med misbrugsbehandling”. I: *Misbrugsbehandling. Organisering, indsatser og behov*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Harrits, G. S., Pedersen, C. S. & Halkier, B. (2012). “Indsamling af interviewdata”. I: *Metoder i Statskundskab*. Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, M. H. (2012): ”Adaptiv teori – den tredje vej til viden”. I: *Håndværk og horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Syddansk Universitetsforlag.

Jensen, S. Q. (2018). “Etnografi som kriminologisk metode: deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skyggeside”. I: *Metoder i Kriminologi*. København: Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, T. T., Kyvsgaard, B., Pedersen, A., B. & Pedersen, M. L. (2012). *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt*. Justitsministeriets Forskningskontor.

King, N. & Horrocks, C. (2010). "An introduction to interview data analysis". I: *Interviews in Qualitative Research*. SAGE Publications.

Klemmensen, R., Andersen, L. B. & Hansen, K. M. (2012). "At lave undersøgelser inden for statskundskab". I: *Metoder i Statskundskab*. Hans Reitzels Forlag.

Kolind, T., Frank, V., A. & Holm, K. (2014): "Stofbehandling og nye institutionelle identiteter i danske fængsler". Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

Kolind, T. (2019): "Stofbehandling i fængsler". I: *Center for Rusmiddelforskning – 25 år. Aarhus Universitet*. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Kriminalforsorgen, 2019. *Statistisk 2019*. [Online] Available at: <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2020/08/kriminalforsorgens-statistik-2019.pdf> [Senest hentet eller vist d. 18. maj 2021].

Kriminalforsorgen (2021a). *Behandling*. [Online] Available at: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/behandling/> [Senest hentet eller vist d. 11. februar 2021].

Kriminalforsorgen (2021b). *Information om COVID-19*. [Online] Available at: <https://www.kriminalforsorgen.dk/corona/> [Senest hentet eller vist d. 22. februar 2021].

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). "Transskription af interview" & "Den sociale konstruktion af validitet". I: *Interview - Introduktion til et håndværk*. Hans Reitzels Forlag.

Kyed, M. (2019). *Flere indsatte og færre fængselsbetjente lægger pres på fængselsvæsnet*. [Online] Available at: <https://www.information.dk/indland/2019/03/flere-indsatte-faerre-faengselsbetjente-laegger-pres-paa-faengselsvaesnet> [Senest hentet eller vist d. 15. marts 2021].

Liebling, A. & Arnold, H. (2002). "Measuring the Quality of Prison Life". London: Home Office, Research findings 174.

Liebling, A. (assisteret af Arnold, H.) (2004). "Prisons and Their Moral Performance: A Study of Values, Quality and Prison Life. New York: Oxford University Press.

Minke, K. L. (2012). *Fængslets indre liv*. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Offersen, R., Frank, V. A. & Herold, M. D. (2021). "Nedlukket stofbehandling i fængsler under COVID-19 gav tilbagefald og har konsekvenser for indsatte med stofproblemer", I: *STOF - Nr. 38*. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Pratt, J. (2008a). "Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess - Part 1: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism". *British Journal of Criminology*.

Pratt, J. (2008b): "Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess - Part II: Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future?". *British Journal of Criminology*.

Riis, O. (2012). "Kvalitet i kvalitative studier". I: M. H. Jacobsen & S. Q. Jensen (red.), *Kvalitative udfordringer*. Hans Reitzels Forlag.

Straffeloven, *Straffeloven* [Online] Available at: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/976>
[Senest hentet eller vist d. 18. maj 2021].

Sykes, G. M. (1958). *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Ugelvik, T. & Dullum, J. (red.) (2012). *Penal Exceptionalism? Nordic Prison Policy and Practice*. Routledge.

Willis, P. (1997). "TIES – Theoretically Informed Ethnographic Study". I: *Anthropology and Cultural Studies*. Pluto Press.